

Hitra historielag og Kystmuseet i Sør-Trøndelag - Årsskrift for 2012

SKARVSETTA

Pris kr. 150,-

Årgang 5

SKARVSETTA

er et årsskrift som Hitra historielag og Kystmuseet i Sør-Trøndelag gir ut i fellesskap. Det har fått et navn som du kanskje synes er litt underlig. Bakgrunnen er denne: Før i tida var det ganske vanlig rundt om i grendene på Hitra at folk hadde mer eller mindre faste plasser der de samla seg, fortalte historier og løste lokale verdensproblemer. Ofte var det i godværet på søndager eller lørdags ettermiddager at folk kom sammen og hygga seg på denne måten. Tett i tett kunne de sitte utover lyngrabbene, gjerne med god utsikt, i le for austavindstrekken. På Sandstad hadde de en slik samlingsplass som ble kalt Skarvsetta. Namnet kommer trulig av at her satt folk tett som skarven på et skjær. Årsskriftet vårt skal forsøke å videreføre fortellertradisjonen og historiene fra Skarvsetta og fra liknende samlingsplasser rundt om på Hitra. Velkommen til Skarvsetta.

«Skarvsetta» 2012 er femte utgaven av årsskriftet vårt. Utgavene fra 2008, 2009 og 2010 kan du også lese på Kystmuseets nettside:

www.kystmuseet.no

ÅRETS TEMA: FORLIS OG ULYKKER PÅ SJØEN

FORLIS OG SJØULYKKER

Folket ved kysten har alltid levd med forlis og ulykker på sjøen. Hver gang noen mista livet på sjøen var det en tragedie. Noen ganger ramma det mange, som ved Tarvaulykka og Titranulykka. Disse store tragediene er det skrevet mye om tidligere, så vi har ikke tatt med dem i dette heftet. Det er mer ukjente historier om forlis og sjøulykker du finner i «Skarvsetta» 2012.

INNHOLD

Side 5	Leder ved Svein Bertil Sæther/Olaus Selvaag
Side 8	Førti skipsforlis ved Hitra og Frøya i gammel tid
Side 22	Hva kildene forteller ved Knut Ansnes
Side 39	Storulykka ved Aunøya I 1841 ved Svein Bertil Sæther
Side 44	Mt Scotias forlis i 1943 ved Lene Serine Strøm
Side 49	Om frakteskuta M/S O.C.'s Forlis ved Terningen fyr i 1940 ved Svein Bertil Sæther
Side 50	Fire skipsforlis ved Olaus Selvaag
Side 55	Tre ulykker i 1930-åra ved Olaus Selvaag

Kunne stormen bli verre? Det var som den rykende himmelen sprakk i store revner, som det spraka ild fram fra. De lange, gule uværsgrimta kasta selsomme flammestreif bortover det rykende hav. Når de skar opp på en bølgetopp og ble båret ned i et kok i den rasende fart av båra, var det ikke langt fra at sjøve båten letta seg opp av sjøen og fløy i bare lufta. Det var som sjøve kjølen tapte følinga med havet, og båten mista det den skulle holde seg fast i. Og det var et slikt øyeblikk at «Kobben» først gikk på nesa ned i en bølgedal – så heiv den seg på vinden og kantra. Skavlene slo over den, men denne gangen lå kjølen i været.

Johan Bojer: Den siste viking. Utgitt første gang i 1921.

Kjære leser!

Gratulerer! Vi har et lite jubileum i år: Du sitter med femte årgangen av Skarvsetta i handa! Et femårsjubileum er kanskje ikke så storveies, men vi er litt stolte, likevel. Det krever litt å gi ut et årsskrift, sjøl om det ikke er så omfangsrikt. Og Skarvsetta har vokst sia sist. Det lover bra for framtida.

Hitra historielag og Kystmuseet samarbeider om Skarvsetta, og vi har etter hvert funnet ut at årsskriftet vårt skal omhandle et tema hvert år. I fjor var temaet «flytting». I år handler Skarvsetta om noe minst like dramatisk: «Forlis og ulykker på sjøen».

Et slikt tema er både trist, uhyggelig og spennende på samme tid. Vi er klare over at ulykker på sjøen kan vekke vonde minner hos enkelte. Havet har tatt mange her fra øyene. Sorg og savn etter å ha mista noen på sjøen har vi alltid vært nødt til å leve med - også

i vår tid. Det er en del av vår historie. Derfor kan det ikke forties, og derfor er dette årets tema for Skarvsetta.

Naturligvis har vi ikke med alle forlis og ulykker fra vårt område eller der hitterværingene er involvert. Skarvsetta 2012 kan bare presentere et tilfeldig utvalg. Av ulike grunner har vi valgt å sette ei aldersgrense for ulykkene på rundt 50 år. Også tragedier på sjøen trenger tid og avstand.

Skarvsetta er til for historielagets medlemmer og alle som er interesserte i lokalhistorie og nærsamfunnet vårt. Ennå har Skarvsetta mye å gå på, både i omfang og kvalitet. Det kan du, kjære leser, gjøre noe med. Du kan gi respons. Du kan komme med tillegg og rettinger. Du kan skrive artikler eller komme med tips.

I 2013 skal Norge feire at det er ett hundre år sia kvinner fikk stemme-

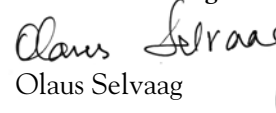
rett i landet vårt. Hitra historielag og Kystmuseet skal markere det ved at Skarvsetta 2013 skal handle om kvinner i hittersamfunnet. Du er velkommen med idéer og bidrag!

Skarvsetta 2012 er redigert av Lene Serine Strøm, i samarbeid med Olaus Selvaag og Svein Bertil Sæther.

God lesning!

Hitra, november 2012

Hitra historielag

Olaus Selvaag

Kystmuseet

Svein Bertil Sæther

Styret Hitra historielag

Leder	Olaus Selvaag	930 44 993	olausel@frisurf.no
Nestleder/sekretær	Jenny Nergård	906 37 630	
Styremedlem	Ellen Aanes Drågen	481 86 728	ellen@oyguiden.no
Styremedlem	Asbjørn Roald	901 48 973	aroad@online.no
Kasserer	Knut Ansnes	934 97 577	ansne@online.no
Varamedlem	Lisa Anette Akseth	971 30 953	louisaa@broadpark.no
Varamedlem	Roald Strøm	990 41 019	roalst2@online.no
Varamedlem	Torbjørn Glørstad	72441151	torgloer@online.no

Ulykkesbud fra havet – kystfolkets hverdag

Så lenge det har vært bosetting langs kysten har det skjedd ulykker til havs. Utallige er de ulykker som har rammet, og i vårt tilbakeblikk har vi valgt å gå tilbake rundt trehundre år, til begynnelsen av det syttende århundre. Skarvsetta har søkt etter, og tatt for seg hendelser som kan knyttes til Hitra. Enten ved at de har skjedd i kystområdene rundt øya, eller at personene som har blitt rammet har bodd her eller hatt tilknytning på annen måte.

De små bygdesamfunnene langs kysten, slik vi også finner dem på Hitra, var sårbare og ble brutalt rammet når ulykken skjedde. Det var som oftest slik at flere båtlag "rodde sjøen" samtidig, og at de aller fleste i samme båtlag var fra en og samme familie. Det finnes flere eksempler på dette, og hendelsen som i ettertid er blitt kalt Tarvaulykka, var en av mange slike ulykker. Den 6.juni 1885 ble lokal-samfunnet i Knarrlagsundet rammet meningsløst og hjerteskjærende, en hendelse som skulle komme til å prege den lille grenda i årtier framover. Av 16 båtlag som rodde ut på havet denne godværsdagen, med sol og blikkstilte, for å fiske i området mellom Tarva og Hitra, skulle 10 av båtlagene aldri komme tilbake.

Vi som lever i dagens trygge samfunn, med velutbygde hjelpeapparater, kan vanskelig fatte hvilke vanskelig kår de etterlatte måtte slite med den gangen.

Nesten uten unntak hadde ulykkene fra eldre dager sammenheng med hvordan været var. Båtene var både mindre og spinklere enn dagens, og som oftest i underkant av 25 fot. Framdriftsmiddelet var årer og seil. Værtjeneste var ukjent og fiskerne måtte lære seg å tyde værtegn som de til en viss grad også var nødt til å stole på. Værtegnene kunne ha varierende varighet og signaliserte hvordan været ville bli i både dager, måneder og år framover og ble gitt i form av signaler fra naturen, på mange finurlige måter.

Gradvis ut over det nittende århundre begynte sjøfolket å ta i bruk større båter, men vi må inn i det neste århundre for å finne at hjelpemidler i form av navigasjonsutstyr og radio, værmeldingstjenesten, utvidet sjømerking og maritim utdanning ble en del av sjømannens hverdag.

Organisert redningstjenesten ble startet opp i 1891. Da ble Norsk Selskap til Skibbrudnes Redning, stiftet. Formålet var, som det står skrevet: Å redde liv og berge verdier på sjøen.

Allerede tre år senere berget den aller første redningsskøyta Colin Archer 37 mennesker fra den visse død på Finnmarks-kysten. "De hvite englene" som de senere er blitt kalt, reddet i løpet av de første trettifem årene 2800 mennesker fra drukningsdøden.

Ulykkesbudene fra havet kommer sjeldnere i vår tid enn de gjorde i eldre dager. En av mange årsaker til dette er at stormer og uvær blir varslet i god tid, og at de som befinner seg ombord i mindre, kystnære båter får tid til å søke havn før uværet setter inn.

I motsetning til ulykkesårene i de århundrene vi har lagt bak oss da nesten alle ulykker skjedde i forbindelse med yrkesutøvelse, inntreffer ulykkene i våre dager i fritiden og i sommermånedene, under bading eller fra fritidsbåter. Opplysningskampanjer og bedret kunnskap når det gjelder båt, redningsutstyr, navigasjon, aldersgrenser, edruelighet og sjømannskap har bidratt til at antallet omkomne personer synker jevnlig år for år.

Model av RS1.
laget av Tryggve
Thorsø (1917-2002)
fra Kvenvær.
Foto: Kystmuseet

Førti skipsforlis ved Hitra og Frøya i gammel tid

Den som trur ein kan sette opp eit fullstendig historisk oversyn over forlis ved Hitra og Frøya, har bokstavelig tala teke seg vatn over hauet. I tidligare tider vart ikkje ulykker på sjøen registrerte, undersøkte og analyserte slik som i dag. Derfor er det meir sporadisk at vi finn noko om dei, sjølv om havet årvisst kravde liv og skapte sorg og sagn.

Så får vi leite i dei kjeldene vi har, da – og håpe at vi finn eitt og anna. Før 1700-talet er det mesta uråd å finne noko frå vårt område i historiske kjelder om skipsforlis, for slike kjelder fins ikkje. Skal vi hente kunnskap om skipsforlis frå før 1700-åra, må vi sette vår lit til at arkeologane tid om annan slumpar til å oppdage eit eldgammalt vrak på havbotnen og at pelemarken ikkje har vunne å sette i seg alt.

For tida ut på 1700-talet og utover greier vi ved hjelp av ulike kjelder å leite fram ein del av dei dramatiske hendingane på sjøen som har skjedd her i området. Andre artiklar i «Skarvsetta» 2012 tek føre seg fiskarar og sjøfolk frå Hitra som har mista livet på sjøen. Vår artikkel skal gi eit oversyn over nokre skipsforlis og sjøu-

lykker ved Hitra og Frøya på 1700-talet og i første halvdel av 1800-talet. Tre hendingar går vi litt djupare inn i: Russarforliset ved Sebuøya i Kvinnværet i 1760, storulykka ved Aunøya i 1841 og forliset ved Terningen fyr i 1940.

La oss først nemne opp dei skipsforlisa ved Hitra og Frøya på 1700-talet og første halvdel av 1800-talet som kjeldene fortel om. Her har vi først og fremst brukt opplysningar frå sorenkrivaren og futen sine arkiv, og dei handlar mest om berging og auk-sjonering av vrak og vrakgods. Dei gir få opplysningar om sjølve forliset og hendingane rundt det, men vi har plukka med oss så mange opplysningar som råd. Bergingsforretninga og organiseringa av ho har vi ikkje brydd oss så mykje om her.

1716 «Jomfrue Maria» frå Holland

Vrak og vrakgods vart funne ved Mausund i desember 1716, og det vart funne to brev der det gjekk fram at skipperen heitte Peter Kleyn. Mannskapet var borte. Noko av vraket og vrakgodset dreiv inn til Mausund, men meir av skipet fans spreidd utover på nokre skjær ¾ mil ute i havet, kalla Tarybuen. Dei fann ein liten sjalupp og ei

jolle, som hørte skipet til. Jørn Klasa i Valan på Dolmøya åtte Mausund, og han tok leiinga i bergingsarbeidet.

Skipet «Jomfru Maria» hørte heime i Amsterdam og var på veg heim frå Arkangelsk, lasta med skinn, rysslær, dun, lin, hamp, talg og korn. Reiarane var Hendrich og William Blanchenhagen og Jan van Anclam de Jonge.

1730 Ein galliot, kanskje frå Holland eller Hamburg

Sommaren 1730 var Lars Jakobsen Myra, Morten Andersen Yttersian og Jens Pedersen Yttersian på fiske i Froan. Den 11.juli fann dei eit skipsvrak som låg og dreiv tungt i sjøen ved Gjessingbugen, straks innafor Trettskjæret. Ikkje eit menneske var å sjå ved vraket. Eit stort gaffelsegl, eit mesansegl og eit stykke av eit stagegl flaut i sjøen ved vraket. Karane fekk fleire fiskarar med seg, og dei greidde å buksere vraket til Grognodden. Dei prøvde å feste det så godt som råd, og så for dei til Gjessingen, der dei hadde losji, for å kvile og få seg mat. Etter fleire dagars hardt arbeid, fekk dei vraket innover til skjæret Klovningen ved Rottingen, og da fekk dei hjelp med landfeste. Og no kom styresmaktene med fut og lensmann i spissen og følgde opp saka vidare.

Det ser ikkje ut til at dei fann ut verken namnet på skipet eller kven som eigde det, men det vart rekna med at det var frå Holland, eller Hamburg og kom frå Grønmland med spekk og kobbeskinn.

1732 «Juvrou Qvirina Cathrina» frå Amsterdam

Fredag 28. november 1732 var det sterk nordvest storm ved Uttian. Da dagslyset kom, fekk folk i området sjå at eit skip hadde stranda på Raskjæra, ei kvartmil nord for Uttian. Det viste seg å vera eit hollandsk skip, «Juvrou Qvirina Cathrina», med 18 mann om bord, lasta med trelast og tørrfisk på reise frå Arkangelsk til Holland. Skipperen Peter Pau fortalte historia:

Dei segla ut frå Arkangelsk den 30. septembet i godt vêr, men ikkje før var dei i havet, så fekk dei sterk nordavind, sprang lekk og fire mann måtte heile tida stå og pumpe. Så godt som heile tida hadde dei eit fryktelig vêr, og to gonger braut dei av roret. I mesta to månader herja uvêret med dei, og den 25. november dreiv dei inn mot Trøndelagskysten i storm frå vest nordvest. Om kvelden den 26. november klokka 10 kom dei inn i brenningane, og ikkje lenge etter grunnstøtte dei på eit skjær. Skipet la seg heilt over på sida, så dei måtte kappe vant og stag og hogge av mastrene for å rette opp skipet. Da kom dei laus frå skjæret og dreiv vidare inn mot land. Dei kasta anker, men fekk ikkje feste, så dei slo rett i eit skjær og sprang lekk. Mannskapet kom seg opp i skipsbåten og opp på ein holme,

og der vart dei ståande å sjå at skipet dreiv vidare sørover langs land. Der vart dei sittande i kalde, snø og storm frå torsdag 27. november til søndagen etter. Da kom det nokre fiskarar i to båtar og berga dei i land. Så fort det let seg gjera fekk skipperen og mannskapet med seg folk og berga det som bergas kunne av skip, rigg, inventar og last.

1741 "St Johannes" av Flensburg

Den 20. november 1741 var sulværingane Jakob Nilsen, Krestoffer Jonsen og Karen Håkonsdotter ute i skjæra ved Sula for å skyte kobbe på oppdrag frå væreigaren Petter Koch. I eitt-tida på dagen fekk dei sjå eit kantra skip som låg på ein tarra nordafor Dau-

mannsskjæret, ei halvmil frå været. Skipet låg på sida, og mastrer og segl låg i sjøen. Dei rodde bort til skipet, men såg ikkje folk der. Dei tre varskudde han Petter Koch, og det vart sett i gang bergingsaksjon. Men det var dårlig vêr, og det gjekk fleire dagar før det vart mulig å komme heilt fram til havaristen. Skipet vart meir og meir øydelagt av vind og sjø etter som dagane gjekk, og folk fann vrakgods frå skipet over store område. Etter kvart fann dei også døde menneske i sjøen, i alt fem personar, som vart gravlagde på kjerkegarden på Sula. Dei fann rester av eit bord frå kahytta, og i bordskuffa låg det papir og brev. Papira frå bordskuffa viste at skipet heitte «St Johannes», hørte heime i Flensburg og var ført av skipper Nicolai Braacher.

Skipet var på reise til Trondheim da det forliste. Det var lasta med kornvarer, mykje tøy av forskjellig slag og vin og brennevin, som skulle til kjøpmennene Meinche og Hammond i Trondheim.

1748 Snauen «Jomfru Anna Louice» av Trondheim

Snauen var eit tomastra skip med råsegl på stormastra og fokkemastra, med eit gaffelsegl på ei smekker master (snau), festa til stormastra.

Om morgonen den 13. oktober 1748 kom Ola Jonsa Heia til væreigaren på Titran, Hans Bernhoft, og meldte frå om eit stranda skip som han oppdaga ikkje langt frå huset sitt same morgon. Det var dårlig vêr, men Bernhoft organiserte ein bergingsaksjon. Det var berre splintrar att av skipet, og mykje vrakgods flaut omkring. Dei fann nokre papir, som viste at dette var eit skip lasta med kjøpmannsvarer på tur heim til Trondheim frå Amsterdam. Skipet var «Jomfru Anna Louice» ført av trondheimsskipperen Jon Mikkelsen Stødt. Både skipper og mannskap omkom ved forliset.

1749 "Anna & Sara" av Hamburg

I desember 1749 stranda skipet "Anna & Sara" av Hamburg ved Sula. Skipet kom frå Arkangelsk lasta med tjæra og skinn. Det rente på land og vart knust i uvêret. Skipperen Imke Imkes, styrmannen Wilhelm Samuelsen og åtte matrosar vart berga i land, forfrosne og elendige. Også mange døde

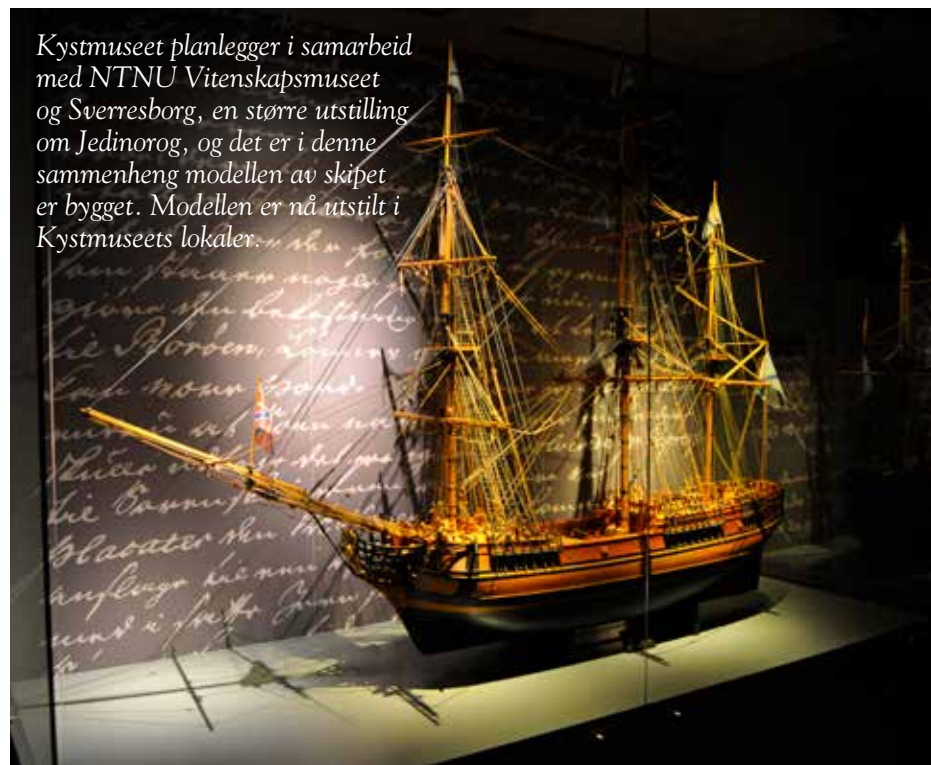
vart berga i land. Feltskjær Christian Bersvendsen Rynning vart sendt frå Trondheim til Sula for å hjelpe dei overlevande med frostskadane dei hadde, men dei var så hardt skadde at da våren kom, var berre to av matrosane framleis i live.

1760 Pinken «Jedinorog»

Den russiske pinken Jedinorog, Enhjørningen, var på vei fra Kronstad ved St. Petersburg til Arkhangelsk langs den vanlige reiseruten via Østersjøen og den lange Norskekysten nordover. Skipet tilhørte den russiske keiserinnen, og var et militært transportskip bygget ved Solombalskaya

Verft i Arkhangelsk av den nederlandske skipsbygger-mester James Lambe. Jedinorog var ett av til sammen 28 fartøy av typen pink som ble bygget ved dette verftet. Dette ble gjort etter ordre fra tsar Peter den Store som et ledd i å skaffe Russland en moderne krigsflåte. Jedinorog ble sjøsatt den 25. mai 1759 og hadde en bestykning på 22 kanoner. På sin andre og siste reise forliste skipet ved Sæbuøya, Hitra. Året var 1760.

Skipet ankret opp utenfor Veidholmen ved Smøla kvelden 16. oktober, men natt til den 19. blåste det full storm. Ankerkjettingene røk og skipet mistet alle mastene og riggen. Det

Kystmuseet planlegger i samarbeid med NTNU Vitenskapsmuseet og Sverresborg, en større utstilling om Jedinorog, og det er i denne sammenheng modellen av skipet er bygget. Modellen er nå utstilt i Kystmuseets lokaler.

russiske marinefartøyet drev hjelpe-løst i Ramsøyfjorden; et farlig farvann mellom Smøla og Hitra hvor mangt et fartøy har måttet gi opp.

Noen av matrosene hadde gått i land på Smøla før skipet slet seg. Sikten var dårlig og mannskapet som var igjen om bord prøvde fortvilt å styre skipet i ly for å redde fartøyet og sitt eget liv, men forgjeves. Skipet drev mot Sæbuøya og støtte etter hvert mot berget. Skroget ble knust og kanoner og annen last som tauverk, pokkenholtstokker og annet treverk falt over bord. Alle som var om bord omkom.

1763 "Aurora" av Danzig

Skipet "Aurora" av Danzig segla frå Arkangelsk hausten 1763 og skulle til Amsterdam, lasta med linfrø, talg, lerret, dreiel og hamp. Skipperen heitte Cornelius Gluckoff (også skrivne Klüchau) og var frå Danzig. Utanom skipperen var mannskapet styrmannen og åtte mann. Den 23.oktober 1763 var dei omtrent på høgde med Stadt. Da kom ein storsjø og slo roret av skipet. Sørveststormen førte dei oppover mot Mørkekysten og inn mellom brenningar og skjær. Utanror hadde dei ikkje styring, og den 25.oktober våga skipper og mannskap ikkje anna enn å gå i storbåten og la skipet segle sin eigen sjø. Da var dei utanfor Grip, og derifrå kom dei seg inn til Kristiansund. "Aurora" dreiv vidare nordaustover og forliste 27.oktober ved Austre Skarvflesa, ei halvmil nord for Mausund. Mykje av lasta vart berga og lagt inn i Rasmus Parelius si

brygge på Mausund, for det var Parelius på Hopsjøen som eigde Mausund på denne tida.

Skipper Cornelius Klüchau meinte at skipsvraket hadde vorte plyndra.

1795 Briggen «Fanny» av Workington

I oktober 1795 forliste briggen «Fanny» ved Kvisten på Frøya. Skipperen var Richard Harrison, og skipet var på reise frå Kristiansund til Irland med trelast.

1796 Jekta «Justitia» frå Lofoten

I desember 1796 var nordlandsjekta «Justitia» på tur frå Bergen heim til Lofoten lasta med omtrent 150 tønner kornvarar, rug, bygg og malt, ein del hamp og tobakk. Skipper om bord var Ole Andreas Walnum, og eigaren av jekta var Hartvig Jentoft i Lofoten. Om kvelden på sjølvaste juledagen forliste jekta ved Sula i sterk storm. Mannskapet berga seg i land på Sula.

1797 Barken «Wachtsomheit»

I november 1797 forliste barken «Wachtsomkeit» ved Kvennværet. Skipet var på reise frå Arkangelsk til Altona, lasta med bastmatter og treverk, tauverk, bekk, voks og «hesterumper». Skipperen om bord var Mathias Jacobs. Lensmann Dukke på Hitra organiserte auksjon over alt som vart berga frå vraket, og auksjonen vart halde på Rørøya hos kjøpmann Søren Seehuus.

1801 «The Hope» av England

Seinhaustes i 1801 forliste den engelske briggen «The Hope» på eit skjær ved Bustvika på Frøya. Briggen kom frå Arkangelsk lasta med linfrø og noko lin. Skipper om bord var Robert Jacks.

1802 «De 2de Søstre» av Arendal

Den 11.februar 1802 vart barken «De 2de Søstre» frå Arendal klarert ut frå tollvesenet i Trondheim for reise til Nevry i Irland med trelast for kjøpmann Tonning i Trondheim. Eigar av skipet var Engelbret Fahrslund i Arendal, skipper var Christen Hansen, styrmann var Torstein Halvorsen og kokken heitte Kristoffer Gjering. Dei fekk dårlig vêr, og da dei kom ut i havet, vart dei møtt av nordvest storm. Enno i midten av mars var dei ikkje komne lenger enn ut i Frohavet, og natta til den 18.mars i full nordvest storm vart dei pressa inn mellom brenningar, holmar og skjær i Froan. Dei skura over eit skjær og sleit av roret. Dermed dreiv dei hjelpelaust opp i Beinholmdraget, tre og ei halv kvartmil nordvest for Gjæsingen. Her stranda skipet og vart stygt skadd. Mykje av bordlasten vart berga i land og stabla opp i Grogna, i alt 8600 heile bord og 516 halve bord.

1801 Fregatten «Zee Star» av Arkangelsk

Den 4.november 1801 stranda fregattskipet Zee Star ved Horsøyan i Froan. Skipet tilhørte eit handelshus i Ar-

kangelsk og skulle til Amsterdam med rug, talg, svinebørstar og bastmatter. Kapteinen på skipet var Carl Rebenstein. Han og mannskapet forlét skipet etter forliset. Væreigaren i Froan, Henrik Borten, oppdaga forliset same dag, men stormen var så sterk at han og åtte mann kom seg ikkje fram til havaristen før to dagar seinare. Dei fann ikkje folk om bord, berre ei katte. Dei fekk berga nokre segl og deler av riggen, ei kiste, nokre sjøkart og skipsjournalen, som var ført fram til 26. oktober 1801 på tysk. Det var dårlig vær dagane som kom, men dei berga så mykje dei kunne. Ein dag fann dei ein

levande gris på eit skjær. Grisen vart berga.

1802 Barken «Restitutionen»

Den 1. mars 1802 fann Ingebrikt Rasmussen Sørburøya og Mille Pedersdotter Røgh barken «Restitutionen» på Brattholmen i Froan med kjølen i vêret. Skipet hadde tatt om bord trelast i Trondheim og var på tur til Frankrike, og skipper var Peter Frantzen. Interessentane for skip og last var Hans Wensell, Hans Sommer, Carsten Wensell, Ernestus Wensell og Hans Jepsens enke.

Skipet var heilt rasert, ror og rigg var borte og folk såg dei ikkje, verken levande eller døde. Skipspapira fann dei i ei blikkekse, som låg og flaut i ein dam på holmen. Skipslasten vart lagt opp på Brattholmen og auksjonert bort.

1802 Skipet «Mercurus» frå Holland

I september 1802 fekk det hollandske skipet «Mercurus» vanskar i dårlig vær utafor kysten av Nordmøre. Skipet var på reise frå Arkangelsk til Zirk Zee i Holland. Lasta var for det meste tøn-

ner med rugkorn og bekk. Skipper om bord var Adriaan von der Mussele. Nord for Brattværet ved Smøla gjekk mannskapet i båtane. Skipet dreiv nordaustover og gjekk på grunn på Vassholmskjæret ved Holmingsværet. Det vart heilt knust, dreiv ned av skjæret og sokk på 10 famner ved Vassholmen. Noko av lasta vart berga og selt på auksjon.

1806 Briggen «Neutral» av Kragerø

Den 26. februar 1806 segla briggen «Neutral» seg opp på skjæret Lyngklovningen sørvest av Sula.

Dei hadde segla ut frå Malaga den 18.oktober 1805 og skulle til Emden med ei last med frukt (særlig sitronar og rosinar) og smakk (= eit gult farge- og garvestoff i pulverform). Skipper på «Neutral» var Jacob Reichels. Den 9.desember kom dei til Emden, men der kom dei ikkje inn på grunn av storm frå vest og sørvest. Dei heldt skipsråd om bord, og etter som dei begynte å bli fri for ferskvatn, vart mannskapet einige om å stå unna vêret og sette kursen for Noreg. Dagen etter nådde dei Sørlandskysten. Dei heiste losflagg, og to dagar seinare fekk dei los om bord. Dei segla til Kristiansandsfjorden, og her vart skipet liggande i karantene til den 3.februar, da dei segla ut derifrå. Skipsloggen vart ført fram til 4.februar 1806, så kva som vidare skjedde, er uklart. Trulig sette dei kurs sørover mot Emden, fekk uvêr imot, måtte stå unna nordover langs norskekysten og hamna til slutt ved Sula.

Da bergingsmannskapet arbeidde med å gjera fast vraket ved skjæret, fann dei ein levande hund som dei tok vare på. Seinare fann dei ein død mann i gamle matroskleda. Ein god del av lasten vart berga. Noko vart frakta til Trondheim og noko til Kristiansund. Skipet sokk på 10 famner, og mykje av segl og rigg vart berga.

1806 Sluppen «Venus» av Campbeltown i Skottland

Sluppen «Venus» frå Campbeltown i Skottland hadde lasta om bord trelast for John Moses i Kristiansund i oktober 1806. Lasten skulle til Westport i Irland, men skipet fekk vanskar og kom seg inn til Rørøya i Kvennværet. Dei flaut på lasten da dei kom seg til land. Skipperen Archibald Anderson låg da dødssjuk om bord, så det var styrmannen Donald Monson som førte skipet. John Moses berga stort sett trelasta si. Inventaret i skipet vart sendt tilbake til Skottland, men skroget var såpass skadd at det vart selt på auksjon i desember 1807.

1806 Sluppen «Haabet»

Sluppen «Haabet» forliste i Froan sein på hausten 1806. Skipet skulle til København med ein last sild, nokre tønner tran og noko fisk. Skipper var Nils Sørensen. «Haabet» hørte heime i Trondheim. Eigar var Christian Andersen Lorch, og skipet vart bygd i Kristiansund i 1793. «Haabet» var på 22 ½ kommerselstar og hadde eit mannskap på seks mann utanom skipperen.

1808 Sluppen «Løberen» av Trondheim

Det var i februar 1808. Trondheimskjøpmannen Johan Chr Vogelsang sin slupp «Løberen» var på reise frå Trondheim til Amsterdam med tran og tørrfisk og kopper. Det var eit heilt nytt skip, bygd i Trondheim i 1807 og lasta 22 ½ kommerselstar. Skipper om bord var Peder Nobelin. Mannskapet var på 16 mann, for på denne reisa til Amsterdam hadde «Løberen» fått kaperbrev og var utstyrt med fire kanonar. Eit handelsskip som også dreiv kaperfart, vart kalla lettermark (= lettre de marque). Ein lettermark skulle ikkje ligge og krysse og leite etter fiendens skip, men ta dei engelske handelsskipa dei tilfeldig møtte.

Dei sette kurs sørvestover Trondheimsleia. Da dei kom til Grip på Nordmøre, kvitterte Nobelin ut losen. Da sette det inn eit fryktelig uvêr, og skipet dreiv nordaust mot Froan. Natta mellom 9. og 10. februar 1808 totalforliste «Løberen». Alle om bord omkom. Vogelsang fekk også eit stort økonomisk tap, for eit kaperskip kunne ikkje assureras.

1809 Galioten «Die Frau Magdalena» av Bremen

Seint på hausten 1809 var galiotskipet «Die Frau Magdalena» av Bremen på reise sørover Norskehavet frå Arkangel til Amsterdam. Dei var lasta med talg, hør (=lin), hamp, svinebust og bastmatter. Kaptein om bord var Henrich Rothforz. I november hadde uvêr ført skipet inn mot Trøndelags-

kysten, og så gjekk det ikkje likare til enn at dei gjekk på grunn på Skarvflesa ved Mausund natta til den 3. november 1809.

Johan Petter Koch i Sula organiserte arbeidet med berging av skip og last, men etter kvart kom det opp at fem karar frå Mausund hadde vore ved vraket før bergingsarbeidet kom i gang og stole frå vraket. Det vart ei stor sak av dette: Dei fem mausundværingane vart arresterte, og den 27. desember 1810 vart dei førte fram for retten på Hopsjøen og dømte for tjuveri.

1810 Barken «Die Frau Elisabeth» av Oldenburg

Hausten 1810 forliste barken «Die Frau Elisabeth» på 151 kommerselstar frå Oldenburg i Nord-Tyskland. Skipet kom frå Arkangelsk og skulle heim til Bremen med ein last med 800 tønner tjæra, 300 tønner bek, 55 fustasjar med talg og 9000 bastmatter. Kaptein om bord var Johann H. Tincken. Forliset skjedde i Kvennværsøyane, og skipsvraket vart slepa inn på grunna i Rørøysundet, riggen, segla, tauverket og lasta vart berga på land, og alt vart selt på auksjon på Rørøya hos kjøpmann Knut Seehuus i november 1810.

1811 Ein svensk brigg i Froan

Den 31. januar 1811 sendte væreigar Henrik Borten i Froan eit brev til futen Gramm i Fosen. I brevet skreiv Borten at dei tre dagar tidligare hadde funne vraket av ein brigg ei mils veg vest for Sauøya, der Borten budde.

Det var verken folk eller last i vraket, mastrene og baugspydet var brekt av, segl og tauverk slepa etter vraket i sjøen. Skipet var bygd av eik, og dei fann ikkje noko merke eller namn, som kunne fortelje kva for skip det var eller kvar det kom ifrå. Borten skreiv vidare at dei har funne eit par kassar med farga sars – lett kypervove tøy, ofte av ull – flytande i sjøen, ikkje langt unna vraket. Den eine kassen var merka «W & T», men Borten viste ikkje om dette kom frå den forliste briggen.

Nokre dagar seinare, den 5. februar, skreiv Henrik Borten eit nytt brev til futen. Her fortalte han at dei hadde funne noko meir vrakgods, og dei hadde også funne eit sundrive flagg. Det var blått og gult, så derfor trudde Borten at briggen måtte vera svensk.

1812 Jekta «Henricha Kirstina» frå Vesterålen

Ei bygdafarjekt frå Øksnes og Bø i Vesterålen var på tur heim frå Bergen hausten 1811. Jekta heitte «Henricha Kirstina» og var oppkalla etter kona til gjestgivaren og jekteeigaren og skipperen Søren Sørensen Schielderup på Breistrand i Øksnes. No var gjestgivaren død, og det var enka som åtte jekta. I Bergen hadde dei lasta jekta med 62 tønner rug, 82 tønner bygg, 102 tønner rugmjøl, 174 tønner byggmjøl, 9 tønner havremjøl, 16 tønner salt, ei tønne ertar, 1 ½ tønne malt, ½ tønne rugkli, 13 tønner kalk, 2 tønner tjæra og 57 heile og 34 halve tomme eiketønner. Varene tilhørte fiskarbønder i Bø og Øksnes, kjøpt for

fisken dei hadde levert til kjøpmenn i Bergen. Men det var ufredstider, og på turen nordover vart jekta «Henricha Kirstina» teken av eit engelsk orlogsskip. Mannskapet tok dei til fange, verdisakene om bord rana dei til seg og jekta med lasta slapp dei berre laus. Ho kom seglande sin eigen sjø inn mot Trøndelagskysten, og her vart ho funne og ført inn til Sula. Væreigaren Johan Petter Koch tok vare på ho. Eigaren fekk att jekta, og lasta vart selt på auksjon hos Koch på Sula.

1813 Briggen «De trende Brødre» av Trondheim

Natta til den 17. april 1813, i sterk nordvest storm, dreiv vraket av briggen «De trende Brødre» inn til Gåsøya ved Sula og stranda på Bremøya. Skipet var lasta med trelast. Mannskapet hadde gått om bord i sjaluppen (skipsbåten) og forlatt skipet, men restane av sjaluppen vart funne ved Kvisten, og ved Måsøya fann folk ein død mann, som vart gravlagt ved kjerkegarden på Titran. Seinare fann dei også ein død mann på Storværøya under Daløya. Resten av mannskapet fann dei ikkje att. Om bord i skipet fann dei skipshunden, som var i live. Dei vann å berge det meste av segl, rigg, tauverk, inventar og last frå skipet, før uvêret til slutt mol det sundt. Alt det dei berga vart frakta til Sula.

Skipspapira viste at den forliste briggen tilhørte kjøpmann Hans Wensell & Co i Trondheim. Skipper var Sølfester Pedersen Wold (fødd på Røros i 1777), og trelasten på rundt 550 tylf-ter bord, skulle til Downpatrick.

«De trende Brødre» - ein liten brigg på 37 kommerselstar, bygd i Trondheim i 1783.

1815 Briggen «Haugina»

Våren 1815 dreiv nokre vrakrestar i land ved Sula. Det viste seg å vera restane av briggen «Haugina», eigd av kjøpmann Johan Christian Vogelsang i Trondheim.

«Haugina» er kalla «den smukkeste Brig frå Trondhiem». Ho var så godt som ny da ho under kommando av kaptein Just Henrik Erbe la ut frå Trondheim sommaren 1814 for Liverpool med trelast. Styrmann om bord var Henrik Olsen Eide, seinare kjent skipper i Trondheim. «Haugina» fekk ein last med salt, rom og vin og segla med kurs for Trondheim sist i november 1814. Da dei var mellom Shetland og Færøyane, fekk dei sterk sørvest storm, med regn og stor sjø. Skipet sprang lekk, mykje av riggen vart øydelagt og mannskapet måtte gi opp «Haugina». Dei sette ut ein storbåt dei hadde på dekk og gjekk frå borde. Det var den 10. desember 1814. Da var dei vest for Stad. Mannskapet kom seg i land ved Flåværet, ikkje langt unna Fosnavågen på Sunnmøre. Her fekk dei hjelp, segla vidare på storbåten til Kristiansund, fekk slep med briggen «Sø-Ormen» eit stykke nordover Trondheimsleia, var innom Magerøya og kom seg heim til Trondheim tett før jul.

Dei sørgjelige restane av «Haugina» vart så funne ved Sula våren 1815. Auksjon over vrakrestar, tauverk og

takkelasje (rigg) vart halde på Sula hos Johan Petter Koch den 20. april 1815.

Styrmann om bord i «Haugina» da ho forliste i desember 1814 var (Johan) Henrik O Eide (1786-1871). Han vart seinare ein kjent skipper i Trondheim, og i 1864 skreiv han ned historia om sine 53 år til sjøs. Her har han ei dramatisk skildring av briggen «Haugina» sitt forlis og korleis mannskapet så vidt berga livet. Foto frå Trondhjems Sjøfartsmuseums årsskrift 1940.

1815 Skipsvrak ved Skarvflesa nord for Mausund

Den 13. april 1815 oppdaga fiskarane Johan Andersen, Ola Olsen og Pål Andersen frå Mausund at det låg eit skipsvrak med kjølen i vëret på eit fløskjær ved Austre Skarvflesa. Segl og rigg, mastrer og ror var borte. Mannskap var ikkje å sjå. Seinare dreiv vraket til Ansteinen, ei halv mil frå Rottingen. Det vart berga noko tauverk, og ved Skarvflesa fann dei noko engelsk krustøy som låg på botnen. Den 7. august 1815 vart det halde auksjon på Rottingen hos Peter Andreas Koch over det som var berga.

1815 Galeasen «Maria Thiel» av Kristiansund

Torsdag 5. desember 1815 segla galeasen «Maria Thiel» ut frå Kristiansund. Dei skulle til Bilbao med klippfisk, torskerogn, tran og ein last trebord. Skipper var Johan Myrseth, og det var kjøpmann Claus Marstrand i Kristiansund som eigde både fartøy og last.

Etter det var det ingen som hørte meir til «Maria Thiel» og mannskapet, men den 7. mars 1816 fann fiskaren Hans Olsen og drengane Lars Eliassen, Ole Jensen og Knut Hansen restar etter eit fartøy heilt ute i Horsøyen i Froan, mesta uti Halten. Ikkje mykje var att av fartøyet, men dei fann eit rampovert dekk, sju bordgongar av styrbord side, eit par betar av babord side, ei brekt stormaster, eit brekt baugspyd og mesangaffelen. Av lasten fann dei nokre bord som låg og flaut i området.

Merking på storluka viste at det var «Maria Thiel» som var funne. Mannskapet var borte.

1816 Briggen «Fortuna» av Trondheim

Om morgonen den 5. januar 1816 rodde Andreas Madsen, guten Pål Sjursen og jenta Johanna Jonsdotter frå Sula på sjøen. Da dei kom fram til Kalholmlakkan vart dei var eit skip som låg der, utan folk om bord. Det viste seg å vera kjøpmann Hans Jensen Sommer i Trondheim sitt skip «Fortuna». Skipet kom frå St. Martin

Hans Hansen Tothammer (1777-1816) var frå Hidra ved Flekkefjord. Han gifta seg i Trondheim i 1810 og fekk borgarskap som skipper i 1811. Han hadde ført fire skip tidligare da han vart skipper på briggen «Fortuna» i juli 1815. Han omkom da «Fortuna» forliste 4. januar 1816. Foto frå Trondhjems Sjøfartsmuseums årsskrift 1941.

i Frankrike og vart på reise til Trondheim med salt. Kaptein om bord var Hans Hansen Tothammer, og styrmann var Jørgen Nilsen Lunekilde.

Johan Petter Koch på Sula organiserte berging av skip og last. Mens dei heldt på med det, rodde Koch si dotter Malene rundt i området i ein liten båt, og da fann ho to av mannskapet frå «Fortuna» på Kalholmen. Dei var svært forkomne, og Malene sørga for at dei fekk hjelp og kom i hus. Seinare på dagen fann dei ein død mann, som vart tatt med til Sula. I dagane som følgde fann dei fem døde til av mannskapet. Dei seks vart gravlagde på Sula kjerkegard.

Dei to overlevande fortalte at natta til 4. januar var det storm frå sørvest og vest. Tidlig på morgonen totalforliste dei ved Kalholmlakkan. Dei var elleve mann om bord, med kapteinen og styrmannen. Mannskapet kom bort for kvarandre, men dei to greidde å svømme, fekk tak i ein bjelke og kom seg i land på Kalholmen.

Seint på kvelden den 9. januar kom ni mann i to båtar til vraket for å plyndre det. Johan Petter Koch hadde plassert tre vaktmenn om bord, og dei snakka til plyndrargjengen og advarte dei. Men gjengen svarte på engelsk, brydde seg ikkje om vaktmennene og gjekk laus på vraket. Vaktmennene rodde til Sula etter hjelp, og da dei kom tilbake med forsterkingar, flykta dei ni vrakplyndrarane i ein slik fart at ingen fekk fatt i dei.

Den 14. januar hadde dei frakta alt som var å berge frå skipet til Sula.

1816 Briggen «The Hope»

Morten Olsen og Ane Jensdotter frå Mausund fann eit stranda skipsvrak 5. desember 1816 ved vestre Skarvflesa, ½ mil frå Mausund. Skipet var sokke på 9 famn. Mykje av skroget var borte, men noko av takkelasjen og tauverket hang fast i vraket. Johan Peter Testman Koch på Sula organiserte bergingsarbeidet. Dei fann fire døde menn ved vraket og to til noko lengre unna. Ein av dei døde var neger, så derfor trudde Koch at skipet kanskje hørte heime i Amerika. Dei berga noko av tauverk og rigg, og av lasta fann dei ein del tørrfisk og stavar av trantønner.

Etter kvart kom det fram at dette var briggen «The Hope», utklarert med last frå kjøpmann C J Gerss på Nyholmen ved Bodø i Nordland. Den 2. november 1816 lasta dei om bord tre baller med 120 bukkeskinn, 301 tønner og 11 fat med tran og 800 våger tørrfisk. Skipet skulle segle til Antwerpen. Desse var om bord, og alle omkom:

- Skipper R W Feard, engelskmann
- Styrmann Fredrik Christopher, nordmann
- Matrosene Kristian Bergesen, Jakob Hansen, Chr. Lawson, Andreas Arnesen.
- Kokk Peter Alley, neger
- Passasjerar: Musikkmeisteren John Lambeth og dei to sønene hans, John og Fredrik Lambeth.

Mykje av lasta vart funne att i området rundt Ørlandet.

1817 Den engelske pinken «Rebecca»

Den var den 28. september 1817. Den engelske pinken «Rebecca» la ut på reise frå Arkangelsk til Woolwich i England, lasta med 300 tønner bek og 1384 tønner tjæra, som den engelske regjeringa hadde kjøpt. Skipet var på 258 registertonn, tilsvarende 129 kommerselestar. Skipper var engelskmannen Robert Lundin, og eigaren av skipet var skipperen sin onkel, kjøp-

mann Daniel Heatty. I alt var dei tolv mann om bord.

Dei hadde dårlig vêr heile turen frå Arkangelsk, og den 20.oktober 1817 rente dei på Trollskjæret ved Nordbuan i Froan og sprang lekk. Til alt hell såg husmannen Klaus Henriksen Nordbuan kva som hendte. Han sette båt på sjøen, fekk med seg en jente til å ro, nådde fram til skipet ved Finnværet, kom seg om bord og losa dei opp i ei sandbukt på Vassøya, slik at

dei berga både folk, skip og last. Ein av mannskapet døde seinare, og han vart gravlagt ved Sletta kjerke.

Skipsmannskapet sette opp to telt nær skipet til å bu i, slik at dei kunne halde vakt med skip og last. Det var uråd å bu om bord. Det var dårlig vêr, med storm og snø og regn. Fleire av mannskapet vart sjuke, men dei fekk berga lasta opp på land ved skipet – etter kvart ved hjelp av Johan Jørgen Borthen og hans folk.

Dette er briggen «Catharina Knudtzon» av Trondheim, som forliste 6.februar 1820 ved Skarsvågen på Frøya. Her er skipet 15 år tidligere, mala ved Marseille av Ant. Roux. Trondhjems Sjøfartsmuseum eig originalen. Foto: Sverresborg Trøndelag Folkemuseum.

Skipperen hadde håp om at det skulle la seg gjera å lense skipet og ta seg inn til Trondheim for reparasjon. I fleire dagar prøvde både mannskapet og hjelperane å lense og tette skipet, men til slutt ga dei opp. Dermed vart det sett i gang arbeid med å berge inventar, tauverk, segl og rigg frå skipet, og i lag med lasta vart alt frakta til Sauøya.

1820 Briggen «Catharina Knudtzon» av Trondheim

Den 6. februar 1820 forliste briggen «Catharina Knudtzon» ved Skarsvågen på Frøya. Skipet tilhørte reiarlaget Etatsraad Knudtzon & Co i Trondheim. Det var bygd i Flensburg i 1802 og var 59 kommersestear drektig, ein middels stor brigg.

Den 4. august 1819 segla skipper Børre Gullusen, styrmannen og sju mann med «Catharina Knudtzon» frå heimbyen Trondheim til Hammerfest med stykkgoods. Frå Hammerfest segla dei den 27. september med tran og fisk til Napoli i Middelhavet, og dit kom dei den 9. november. Dei segla frå Napoli i ballast til Cagliari på Sardinia, og der lasta dei om bord 252 palme salt (tilsvarande ca 1000 tønner) og eit parti tran på 100 tønner i forskjellige fustasjar, som dei hadde hatt med til Middelhavet, men ikkje fått selt. Dei sette kursen heimover, men fekk eit forferdelig uvêr. Skipet sprang lekk, og mannskapet stod ved pumpene dag og natt 18 døgn i strekk. Mykje av saltet vart pumpa på sjøen. Uvêret heldt fram da dei skulle inn Trondheimsleia den 3. februar, så storm med hagl og snøfokk førte dei inn Frøyfjorden,

med alle sine blindskjær og fall. Dei signaliserte etter los med både skott og flagg, og seint på dagen kom Søren Benjaminsen Skarsvaag om bord, som los. Han førte dei fram mot ei hamn, men da dei skulle gå over stag, fekk han ikkje skipet til å vende. Dei måtte la styrbord anker gå, og da skipet svingte opp, støtte dei mot eit blindskjær og reiv av heile kjølen og delar av roret. Skipet vart meir lekk enn før, og skipperen spurte losen korleis dei no skulle redde skip og last. Losen førte dei da opp i ei sandbukkt ved garden Skarsvågen og sette skipet inn på grunna der. Mannskapet var heilt ut-

Skipper om bord på «Catharina Knudtzon» ved forliset i 1820 var Børre Gullusen (1780-1849). Han var frå Svenevig i Sør-Audnedal aust for Lindesnes og vart skipperborgar i Trondheim i 1810. Foto frå Trondhjems Sjøfartsmuseums årsskrift 1941.

matta etter all pumpinga, men dei sette likevel i gang arbeidet med å berge i land det som bergas kunne.

Dei fann det uråd å reparere skipet, så master, rigg, segl og inventar vart henta ut frå skipet og tatt i land på Hopsjøen og selt på auksjon den 1. mai 1820.

1824 Fregatten «Brødrene» av Trondheim

Tremastringen «Brødrene» av Trondheim var på reise heim frå Trapani på Sicilia, lasta med salt, da det forliste ved Småsandene på austre sida av Svansholmen i Trondheimsleia utafor Valslagvågen den 11. februar 1824.

Skipper om bord var Just Adolf Laussen, og eigaren var Hans Winggaard Finne. Han hadde kjøpte fregatt «Brødrene» på 88 kommersestear i 1811. Den 21. april 1824 vart skroget av «Brødrene», eit par store skipsanker og noko tauverk selt på auksjon på Aunøya.

1824 Briggen «Gosport» av London

Natta til 30. september 1824 forliste den engelske briggen «Gosport» ved Stålskjæret halvanna mil frå Sula. Skipet kom frå Arkangelsk på tur til London med trelast. Det var kaptein William Har som førte skipet, og ved hjelp av losen Andreas Madsen frå Sula, som kunne engelsk, fekk han forklart dette: Skipet segla ut frå Arkangelsk for 5-6 veker sia. Onsdag 29. september fekk dei først sønna-

vind, men så snudde han og sette inn med sterk nordvest storm. Skipet var pressa inn under land, gjekk på Stålskjæret og forliste. Lasta var om lag 6000 treplankar.

1827 Ein galeas på Skarvflesa ved Mausund

Om morgonen den 17.mars 1827 kom Gunnel Iversdotter, Anne Pedersdotter og Beret Danielsdotter frå Mausund roande på ein seksring til Rottingen for å fortelje Petter Andreas Koch at nokre karar på Mausund hadde oppdaga eit forlist fartøy ved Skarvflesa dagen før. I fleire dagar hadde det vore uvêr, og ein galeas hadde forlist. Mastrer, baugspydet, spillet og overkahytta var borte. Av lasten fann dei nokre tommer furutønner, som det hadde vore salt i. Det var ikkje folk å finne ved vraket, og heller ikkje skipspapir, som kunne fortelje meir om fartøyet. Dei såg at det var ein galeas, og dei trudde det var ein Lofot-farar frå Bergen. Akterspegelen var svartmala med ei oval, raud rand og fire kvite lister. På sidene var det mala to kvite render, og på storluka var det brent inn at fartøyet var oppmålt i Noreg og var 19 ½ kommerselst drektig. Fartøyet var sterkt ramponert da dei fann det. Det var heilt knust i botnen. Under leiing av futen Ole Bye og Petter Andreas Koch var det som var att av fartøy, rigg og last berga på land og taksert. Seinare vart alt selt på auksjon.

1827 Ein slupp ved Kya

Den 17.mars 1827 kom Klemmet Bustvika til Hopsjøen og fortalte til

Rasmus Brochmann Parelius at han i lag med Jakob og Lars Bustvika hadde funne to delar av eit skipsvrak ved Kjervågsundet ved Titran, som han meinte hadde segla seg opp i Kyfalla og drive sørover derifrå. Det var ikkje noko å finne i vrakrestane, anna enn rundt 30-40 famn med tauverk, som hang fast i vraket. Parelius sendte folk til Kjervågsundet for å undersøke og berge vraket. Vrakrestane viste at fartøyet hadde ei blå rand langs sidene, og at det var ein slupp, 17 ½ kommerselst drektig. Dei trudde det var eit fartøy frå Bergen eller Kristiansund som skulle til Lofoten for å handle skrei. Etter kvart kom fleire fiskarar til med vrakrestar frå den forliste sluppen.

1832 Skonnerten «Cossack» ved Sula

Skonnerten «Cossack» forliste ved Sula 29.september 1832. Interessent i skip og last var konsul Jacob Schavland Gram (1783-1843), Trondheim. Han dreiv trelasthandel og skipsrederi, og var engelsk konsul i Trondheim. Skipet var lasta med blant anna hamp, og last og vrakrestar vart selt på auksjon på Heggåsen den 7.november 1832.

1837 Eit russisk skip ved Burøya

Eit skip forliste ei halv mil vest for Burøya i Bispøyen hausten 1837. Andreas Kristoffersen og Per Olsen frå Burøya var på fiske vest for Bispøyen den 23.oktober 1837. Utpå ettermiddagen oppdaga dei eit skipsvrak. Dei

rodde bort til vraket, men ingen av mannskapet var der. Riggen var også borte. Fiskarane fekk varskudd om vraket, og madam Parelius sendte folk for å sikre skroget og berge lasten. Lasten var flekka og salta longe, torsk og kveite, og fiskarane såg at fisken var flekka på russisk vis. Det var òg noko tørfisk. Dei fann ikkje noko namn på skipet, og heller ikkje skipspapir om bord.

Den 8.november fekk dei baksert vraket inn i ei sandbukta ved Krumholmen, og under arbeidet med dette fann dei ei teskei av sølv, merka «J.H.H. 1825», og stempel «84 A.H.1825». Bergingsmennene fekk lensa noko av skipet, og da viste det seg at fisken var rotta. Det vart ein forferdelig stank, og dei måtte fjerne fisken for å greie å arbeide der. Dei fann mellom mykje anna eit vassfat, merka med russiske bokstavar, og dei fann kledda til både mannfolk og kvinnfolk om bord.

1841 Storulykka ved Aunøya

Sjå eigen artikkel.

1848 Den engelske briggen «Francis Western»

Den 2.februar 1848 forliste den engelske briggen «Francis Western» ved Brøttingsøya vest for Mausund. Skipet hørte heime i Warkworth, Newcastle og kom frå Liverpool, lasta med salt. Mannskapet berga seg i land og fekk husly på Sula. Skipet låg på sida med riggen i sjøen da folk kom til, og det vart sett i gang eit storstilt bergingsarbeid.

Kjelder:

- Statsarkivet i Trondheim: Trondheim stift og amt. Forlis og ulykker 1709-1732
- Statsarkivet i Trondheim: Fosen sorenskriverembete. Auksjonsprotokoll 1 og 2
- Statsarkivet i Trondheim: Fosen futeembete. Vrak og hittegoods vedr. 1741-1806, 1790-1817, 1818-1839 og 1840-1860
- Digitalarkivet: Kyrkjebøker for Hitra 1775-1818, 1818-1826, 1827-1842 og 1843-1851
- Digitalarkivet: Folketeljingar 1801 for Trondheim og Hitra
- Henrik Olsen Eide: «Liv tilsjøss fra 1802 – 1855»
- Eilert Bjørkvik 1974: «Russerforliset i Kvenvær i 1760»
- Tidsskriftet “Spor” 1994. Artikkel av Marek E. Jasinski

Ulykker på sjøen - hva kildene forteller

Jeg har prøvd å grave frem en del av historiene til hitterværingene som fikk en ublid skjebne på havet, ubeskrevne navn som jeg har kommet over ved registrering av folket her før i tida, og altså på ingen måte noen fullstendig liste over alle forulykkede. Nedenfor følger derfor, nokså tilfeldig, en runde rundt Hitra, som starter i Bispøyan og slutter i Ytre Kvenvær. De som ble borte kan jo, så langt vi har kilder, herved gis et slags skrevet ettermæle.

Utallige er de som har bygget og bodd på Hitra og som har møtt døden i det bølgende hav. Bare i løpet av årene 1856 - 1865 omkom 303 mennesker på sjøen. Dette tallet gjelder imidlertid for hele prestegjeldet, som da også inkluderte Frøya. Altså over 30 pr. år i gjennomsnitt. Dette må ha vært en

Bispøyan, bildet tatt fra Helgebostadøya. Foto: Kystmuseets fotosamling

periode med mange forlis og ulykker. Til sammenligning er det i kirkeboka oppgitt at sju personer omkom på sjøen i 1826.

Jørgen Svendsen og andre fra Edøya

Den første kirkeboka for Hitra (1736-1775) forteller at Jørgen Svendsen bleiv på sjøen i 1754, bare 23 år gammel. Ved sin død hadde han likevel både kone og barn. I følge kirkeboka ble han viet i 1750 til Marit Augustinusdatter. Sammen hadde de døtrene Barbro (1751) og Else Jonetta (1753). Om selve ulykken finner jeg ikke mer i kildene. Enka giftet seg igjen to år senere med Jens Carlsen og fikk to sønner med ham, Jørgen og Carl. Hun døde selv i barsel i 1759 da sistnevnte ble født. Jens giftet seg forøvrig på nytt i 1761 med en annen Marit: Marit Mikkelsdatter. Arveskiftet ble avholdt på Edøya 30.april 1755, etter "paa sønbortkomne mand Jørgen Svendsen".

Jørgen fikk et kort liv, men slik var det med mange som livnærte seg av sjøen. Hans foreldre var Barbro Jonsdatter og Svend Jørgensen på Edøya. Mange av oss hitterværingene nedstammer fra dette paret. Også faren Svend Jørgensen bleiv på sjøen, og det er sannsynlig at svigersønnen hans, Morten Pedersen Volden, var med ved denne ulykken den 17.februar 1747.

Samme kirkebok forteller også om to som drukna i 1745. Det var Ane Pedersdatter og Anders Pedersen Edøya. Dette kan ha vært et søskenpar. Også

i året 1783 omkom to fra Edøya. Dette var ektefolkene Barbro Hansdatter og Anders Hansen. Hendingene rundt denne ulykken er grundig omtalt i Hitraboka II.

1834: Mange bleiv på sjøen

Vi går lenger fram i tida, men forlater ikke Edøya helt. Hitra kirkebok 1827-1842 nevner tre menn som omkom på sjøen 27.oktober 1834. Det var Mortinus Nilsen og Nils Eriksen Edøy, 25 og 30 år gamle og Hans Nilsen Faksvåg, 37 år. Senere denne høsten var det også flere som forulykket på sjøen, blant annet gårdmann Lars Evensen Asmundvåg, 38 år, og drengen, Hans Taraldsen Hofstad, 21 år. Mye kan tyde på at dette må ha vært en stormfull høst, og 1834 var et av de ytterst få år i unionstiden da det var flere døde enn fødte i prestegjeldet. De menn jeg har plukket frem fra 1834 var kanskje ute på fiske, kanskje skulle de se etter garn, eller kan hende var de på tur mellom øyene med folk eller varer? Sjøen var ikke bare næringsvei, men også allfarvei mellom grender og øyer her ute.

Mortinus Nilsen Edøy finner vi som konfirmant i 1826. Presten mente han var "meget god". Foreldrene het Olava Kirstine Rasmusdatter (fra Bustvika, Frøya) og Nils Jensen, viet 4. desember 1802. Nils Jensen hadde røtter fra Edøya; han var sønn av paret Jens Carlsen og Marit Mikkelsdatter, som vi har nevnt ovenfor.

Nils Eriksen Edøy finner vi i Hitra kirkebok 1827-1842 som viet 1.oktober

1833 til Beret Hansdatter. Hans far er oppgitt å hete Erik Hansen, hennes far var Hans Andersen fra Edøya. Videre står det om Nils: "Muurvold, nu Edøe", så han var altså kommet til Edøya fra Murvollan på Sørhitra. Og dette bekreftes av militære ruller, som angir januar 1799 som fødselsdato. Han var altså litt eldre enn det presten førte opp i kirkeboka i 1834.

Hans Nilsen Faksvåg skulle være født omlag 1797. Militære kilder (fra ca. 1829) har en Hans Augustinus Nilsen, født på Burøya 1797, bosatt på Faksvåg. Skifte etter Hans Nilsen Burøy ble avholdt 27. april 1836. Det var to arvinger, Ingeborg Olsdatter og Ole Hansen, som fikk lik utdeling. Dermed er det naturlig å anta at Ingeborg var enke etter Hans, mens Ole var hans sønn og enebarn. Det viser seg da også at Hans Nilsen Burøy ble viet til Ingeborg Olsdatter Faksvåg 2.august 1821. Han var 25 år og hun var 21 år gammel. Deres sønn Ole kom ikke til verden før 28.mai 1833, ikke lenge før faren forulykket.

Lars Evensen Asmundvåg omtales i Hitraboka II: «I 1833 var Lars Evensen bygselmann på dette bruket" (det bruket som Ole Thoresens enke satt med ei tid før det). Lars Evensen og hans dreng kom altså ikke heim fra sjøen den 2. november året etter. Skifte etter ham ble holdt 22. juli 1835, og det viser seg at det ble litt til fordeling på ei kone, Ane Olsdatter, en sønn, Ole, og to døtre, Beret Marta og Else (i skiftet kalt Eli). De tre barna var små, født henholdsvis 1830, 1832 og 1834». Lars Evensen ble født på Myrløkken, Orkdal, i 1799. Foreldrene var

Even Bersvendsen og Gislaug Larsdatter. Han ble nok ikke konfirmert i Orkdal, så kanskje reiste familien til Hitra før konfirmasjonsalderen hans. Even Bersvendsen oppholdt seg forøvrig på Herøya i 1821 ifølge skifte-registeret. Enka etter Lars, Ane Olsdatter, gifta seg igjen 21.august 1837 med enkemannen Rasmus Petersen fra Frosta.

Hans Taraldsen Hofstad het altså drengen til Lars Evensen. Militærrullene 1817/1829 oppgir at han var født på Hofstad 12.august 1813. Tre brødre, Peder (ca. 1808), Eilert (1815) og Magnus (1826) er også registrert i rullene. Foreldrene het Tarald Arntsen og Johanna Hansdatter. Det ser vi blant annet ved konfirmasjonen til Hans i 1831. Prestens notat i kirkeboka tyder ellers på at Hans hadde større anlegg for det praktiske liv enn boklig lærdom og flid. Kanskje var han godt fornøyd med å starte opp som dreng borte på en av gårdene på Asmundvåg.

1839: På skreifiske ved Titran

Fem karer, tre av dem fra Langøya, ga seg i 1839 avsted over Frøyfjorden for å ta del i vinterfisket etter skrei ved Titran. 12.februar endte det med en våt grav. Kirkeboka for Hitra (1827-1842) oppgir navnene slik:

Markus Pedersen Langøya 36 år
Peter Pedersen Langøya 28 år?
Ingebrigt Larsen Langøya 22 år
Nils Evertsen Gjæssøya 50 år
Iver Ingebrigtsen Otervik 24 år

Dette er også omtalt i Hitraboka II:

Anders Pedersen omkom med hele sitt båtmannskap – 5 mann – ved en av innseilingene til Titran under skreifiske. Ved dette forliset omkom alle mennene på gården. Enke etter Anders het Marie Pedersdatter. Skjøte på gården ble overdratt til datteren Elisabeth i 1845, og hun var da 18 år. Hun fostret opp sine 4 yngre søstre.

Siden Anders Pedersen ikke er nevnt i kirkeboka som en av de fem omkomne, må dette undersøkes nærmere. Ifølge kirkeboka 1775-1818 er Anders Pedersen Langøya født 30.juni 1800. Han ble gift med Marie Pedersdatter den 12.januar 1825, og paret fikk seks barn i perioden 1827-1842, hvorav fire jenter, med en Elisabeth i midten. Hun er riktignok født 6.april 1834, så 18 år var hun ikke i 1845. Derimot var eldste søsteren Ingeborg Maria 18 år. Men det er riktig at det var Elisabeth som tok over gården. Jeg har ikke lett etter dødsår for Anders og Marie, men med yngste datter født i 1842, var det nok ikke Anders som omkom på skreifiske i 1839, men heller Markus Pedersen, slik som innført i kirkeboka.

Markus Pedersen Langøya var født i 1804. Han ble viet til den et år eldre Petronella Pedersdatter 28.september 1831, og fire barn er registrert: Andrea, Petter, Karoline og Mille. Skiftet etter Markus ble holdt i januar 1840, datteren Andrea var død før den tid (14.mai 1829), men hustruen og de tre andre barna er nevnt som arvinger. Enka etter Markus, Petronella Pedersdatter på Langøya, ble sammen med

Johannes Ingebrigtsen fra Monsøya. Hun ble gravid i 1843 og fødte sønnen Johan Magnus 18.januar 1844. Hun og Johannes sørget for å dra til kirka og giftet seg tre dager før Johan Magnus ble født.

Peter Pederen Langøya: Militærrullen av 1831 nevner Peter Pedersen Langøy, født i 1812 på Asmundvåg og tjenestekar på Langøya. Peter Pedersen Asmundvåg ble konfirmert i 1829, og foreldrene hans het Peder Andersen Asmundvåg og Kristianna Jørgensdatter (Håvik). Dette var også foreldrene til Markus Pedersen, så Markus og Peder Langøya var brødre.

Ingebrigt Larsen Langøya: Ugift og muligens orkdaling, født 1.mai 1817 på Øyasæterhaug, Orkland sogn. Foreldre var i så fall Lars Haldorsen og Marit Andersdatter. Han kan ha kommet til Langøya som dreng eller innhyret båtmannskap. Antakelsen om at han kom fra Orkdalen er usikker.

Nils Evertsen (Edvardsen) Jøssøya er også omtalt i Hitraboka II: «Det var eldste sønn til Anna og Lars Nilsen, Edvard Larsen, som fortsatte som leilending etter foreldrene. Han var gift med Kristianna Isaksdatter, f. 1752, d. 1804. De hadde to sønner: Isak, f. 1780, og Nils f. 1791. Men ingen av disse to ble værende her på Gjæssøy». I henhold til dette var Nils Edvardsen ca. 48 år da han omkom i 1839. Nils Evertsen gifta seg med Synnøve Arntsdatter Hofstad i 1814. Hun var tjenestejente hos Mons og Elen på Hofstad i 1801. Det ble holdt arveskifte etter Nils Evertsen på Jøssøya i 1839. Arvingene var

kona Synnøve og døtrene Margrete, Kristianna og Elen.

Iver Ingebrigtsen Ottervik: Ottervika var husmannsplass under gården Faks-våg. Her bodde Eilert Ingebrigtsen på denne tiden, og Iver kan ha vært hans yngre bror, men her er det få kilder å gå etter. Søk gir ellers tilslag på en orkdaling født 1817, så kanskje han var kommet til kysten sammen med Ingebrigt Larsen? I så fall er Ivers alder ved begravelsen oppgitt et par år feil, men det var ikke så uvanlig.

Nils Olsen Haugøya

Hitra kirkeboks liste over begravede viser at *Nils Olsen Haugøe* omkom på sjøen julaften 1833, ble funnet og be-

gravd 30. desember. Han var dreng og 45 år gammel.

Haugøya ligger like inntil Langøya. Det er mye som taler for at den Nils Haugøya, som omkom 24. desember 1833, er den Nils Langøya som det ble holdt auksjon etter vel ett år senere. Skifte etter «Ungkarl Nils Olsen af Haugøen» ble holdt i januar 1835. Det var et ganske omfattende arveskifte, for det var mange som reiste krav til boet. Og det ser faktisk ut til at de fleste fikk dekket sine krav.

Om selve ulykken på sjøen er det ikke mer å finne, men en liten historie om en skjebne fra den tida øyner vi etter hvert. Nils Olsen forsvant ikke helt i glemselens hav.

Peder og Svend fra Helgebostad

Også Helgebostad har fått oppleve ulykker, blant annet tilbake i året 1755. *Peder Tollevsen* ble gift med *Beret Kristensdatter* (født ca. 1719) i 1741. Som enke etter Peder gifta hun seg med *Sivert Andersen*, og de fikk sønnen *Anders* ca. 1759. Hun hadde også barn fra sitt ekteskap med *Peder Tollevsen*. De jeg har notert er *Kristina*, født ca. 1741 og *Tollev* fem år senere. Disse to bodde hjemme hos mor og stefar på Helgebostad i 1762. Skifte etter faren har jeg ikke funnet, slik at spørsmålet om det var flere barn etter *Peder Tollevsen* må stå åpent. Sjølegden 1755 angir dessverre ikke hans alder, men sier at han er født i “landlægd”, det vil si at han ikke er født i kystbygdene. Etter hva jeg ellers kan se av *Hitra kirkebok* i 1755, ble både *Peder* og *Svend* gjenfunnet og begravd i vigsløt jord.

«*Peder Tollevsen* kan være hemnværing og sønn av *Tollev Gundersen* og *Marit Ingebrigtsdatter* på *Eide* i *Hemne*. *Tollev Gundersen* var 32 år i 1701, og er notert som “nykommer” til *Eide*. I 1724 er han fortsatt bruker på *Eide* og ført med en alder på 60 år. Han var gift med *Marit Ingebrigtsdatter Eide*, datter av *Ingebrigt Haagensen Eide*. Bror til *Marit*, *Anders Ingebrigtsen*, bosatte seg på *Bjerknes* i *Vinje*. Det ble holdt skifte etter *Marit Ingebrigtsdatter Eide* i 1729. Hun etterlot seg enkemannen *Tollev Gundersen* og barna *Gunder*, *Ingebrigt*, *Peder*, *Tollev* og *Anne*. *Peder Tollevsen Eide* finner jeg ikke gift i *Hemne*. *Peder Tollevsen* og *Beret Christensdatter* hadde flere barn: *Kristina*, *Jens*, *Tollev*, *Marit*, *Chris-*

topher og Jens» (sitert fra Aud Kalland Sterten, Trondheim).

Det var altså Svend Pedersen som bleiv samtidig med Peder Tollevsen. Svend kan ha vært sønn av paret Peder Mogensen og Siri som var bosatt på Helgebostad i 1762. De militære kildene, sjølegden for 1745, har registrert Svend Pedersen Helgebostad, 10 år gammel - altså født ca. 1735. Dette bekrefte i sjølegden 1755, som oppgir at han var 20 år, og døde på denne tida. Men Aud Kalland Sterten har en annen kandidat også: «I legdsrullen fra 1724 finner vi en Peder Svendsen fra Helgebostad, han er 28år gammel. Kan han være far til Svend Pedersen?». Ikke usannsynlig.

Hun omkom på sjøen i 1825: Ane Hauliksdatter fra Tømmervika, husmannskone på Dolmøya

Maurits Fugelsøy nevner i Hitraboka II at plassen Litl-Kjerringvågen ble bygslet av Christopher Christopher- sen Tømmervik i 1805, og at han var en dugelig nyrydningsmann. Denne mannen ble viet 22. mai 1805 til Ane Hauliksdatter Tømmervika, født ca. 1786. Folketellingen 1801 viser at hun var datter i Tømmervika, mens Kristoffer Kristoffersen, født ca. 1778, var sønn på en av plassrommene i Inner-Bremvågan under Dolm prestegård. Kristoffer Kristoffersen fra Bremvågan kom til Tømmervika som forpakter ca. 1803, og tok navnet etter boplassen slik skikken var. Han måtte gi opp i Tømmervika etter et par år, og var

altså i Litl-Kjerringvågen i 1805. Naturligvis må det ha vært mens han var i Tømmervika at han ble kjent med Ane Hauliksdatter, og hun ble med ham tilbake til Dolmøya og ble boende i Litl-Kjerringvågen i ca. 20 år. En innføring i Hitra kirkebok 1818-1826 viser at Ane Hauliksdatter Litl-Kjerringvågen omkom på sjøen den 2. september 1825. Hun må ha blitt gjenfunnet, for en begravelse er ført inn 16.oktober samme året. Ane var datter av bonden Haulik Ingebrigtsen Tømmervik (født 1748) og kone Kirsten Evensdatter.

Det ble nok et strevsomt liv for Ane. Mannen Kristoffer døde antagelig 1820-1823. Muligens ble han borte på havet, for han er ikke innført i kirkeboka i denne perioden). Antagelig var Ane Maria yngstebarnet hans, døpt 22. juli 1821. Skiftet etter Kristoffer ble holdt 10. januar 1824. Enka var da «fruktsommelig», og hun hadde planer om å gifte seg igjen. Vi finner vielsen litt senere i 1824: Iver Nilsen Sørvig, 28 år og enke Ane Hauliksdatter 39 år. Nils og Peder Bremvågan var forlovere.

Det er jo ikke sikkert at Ane var alene i båten denne septemberdagen året etter, men det kan godt være at hun tok årene fatt selv. Kanskje skulle hun ta turen til nærmeste handelsmann, eller kanskje skulle hun ro litt utover for å skaffe noe matfisk til sin store familie. I følge skiftet hadde hun seks barn med første mannen sin. Hun rakk også å få to barn med sin andre mann. Sistefødte var bare fem måneder da mor hans forulykket.

En ung mann fra Knutshaugen

Torgeir Olsen Knutshaug omkom på sjøen den 2. april 1822, bare 17 år gammel. Konfirmasjonen hans finner vi i Dolm i 1820. Foreldrene var Ole Torgeirsen Knudshaugen og Sebina Arntsdatter. Vi går til folketellingen i 1801 for å se etter Sebina, som var et nokså uvanlig navn den gangen også. Den eneste Sebina Arntsdatter i landet bodde på Beian, Ørlandet, og var en 26 år gammel tjenestepike. Vi finner i kirkeboka at hun blir viet til Ole Torgeirsen 18. juli 1804. En Ole Torgeirsen, 26 år, finner vi i Froan i 1801. Denne familien må ha flyttet til Dolmøya. I Hitraboka II står det: «I begynnelsen av 1800 ble en Ole Torgersen husmann på Knudshaug. Han var gift med Sebina Arntsdatter, og de var barnløse. I skiftet etter Ole Torgersen i 1820 var broren Hans Torgersen, Verøen i Froan (N.Frøya) eneste arving».

Her er det noe som bekrefte og noe som er egnet til å forvirre. Det har nok vært et skifte, for husmann Hans Torgeirsen i Froan er en reell person, og Ole bodde hos ham i 1801, tre år før han ble gift. Men skiftet kan ikke ha blitt holdt eller sluttet før 2. april 1822, for da bleiv Oles sønn Torgeir på sjøen. Torgeir ble heldigvis gjenfunnet og begravet 26. mai 1822. Det kan nok være feil dødsdatoer i kirkebøkene også, men akkurat i dette tilfellet tyder lite på det. Forøvrig finner vi i kirkeboka for Hitra 1775-1818 at «Ole Werøens drengbarn Torger 2 dec døpes i Sletten kirke første søndag etter påske i 1805». Det betyr at Torgeir ble født 2. desember 1804 og døpt

i Sletta kirke 21.april 1805. Barnløse var altså ikke Sebina og Ole, og dermed har vi gjenopprettet minnet om Torgeir Olsen. I løpet av få år mistet Sebina sin mann og sitt eneste barn. Hva som videre skjedde med henne, kjenner vi foreløpig ikke til.

Noen ulykker i Barmfjorden

I kirkeboka for Hitra er ført inn at Ole Kr *Kjøløy* (33 år) og P. K. Honnes (19 år) omkom på sjøen den 6.januar

1821. *Johan Peter Korneliussen Honnes* er oppført i sjølegden 1809, født i februar 1802, og anmerkning om død på sjøen i 1821. Vi får ikke vite mer om hvordan ulykken foregikk. Han var sønn av «bonde og gaardbeboer» Kornelius Rasmussen og hans andre hustru Marta Hansdatter. *Ole Kristoffersen Kjøløy* har vi en viss oversikt over. Han ble født i juni 1787. Foreldrene hans var bonde Kristoffer Eliasen Kjøløy, født på Grø i Orkdal, og Maria Kristensdatter. Paret ble viet

24. februar 1784, og vi kjenner til at de fikk barna Ole, Kari og Kristoffer.

I februar 1825 bleiv *Anders Tollevsen Volden* på sjøen, men foreløpig har det ikke vært godt nok kildegrunnlag til å identifisere ham sikkert. Han kan være fra Volden i Barmfjorden, men navnet Vollen eller Vollan finnes flere steder på Hitra.

Den 1. mai 1858 druknet *Hanna Kirstina Andreasdatter Gløsnasset*. Hun

Kjøløya, Barmfjorden. Foto: Kystmuseets fotosamling

ble født 27. juli 1821 på Hammaren, Frøya. Foreldrene var Andreas Kristoffersen, antagelig fra Akset på Fjellværsøya, og Beret Hansdatter Hammeren. Hanna ble gift med Bendik Olsen den 15. november 1842 og sammen fikk de minst fem barn: Ole Andreas, som bosatte seg på Dolmøya, Hans, som ble boende på Glørstad, Benjamin, som etter hvert havnet på Langøya, Eline på Jøstenøya, Innhitra, og Kristian, som også bosatte seg på Dolmøya. På Glørstad var det ikke butikk eller post, og ofte dro folket ut til Vikan for å handle. De kunne ro over Barmfjorden, fortøye båten og gå et godt stykke ut til Vikan, men de fleste satte antagelig sin lit til Storstraumen og passet på i skiftet mellom flo og fjære. Da kunne det i kortere perioder være relativt stille uti strømhvirvlene. Vi vet ikke hvordan det gikk til med Hanna Andreasdatter denne maida-gen i 1858. Barna hennes var fra ett til 15 år gamle, og Bendik kan ha vært ute på fiske. Kanskje tok hun robåten fatt alene?

På Fillfjorden 1. desember 1873

Isak Evensen Ansnes og Saras Theodor Jakobsen omkom denne dagen. Båten deres kullseilte utafor Ansneslandet. Isak ble gjenfunnet i februar året etter. Han var født 8. mars 1837 på Gåsvollan, Ansnes, mens drengen, Saras Theodor, var født 6. juli 1855 i Sandvika, Ansnes. Saras bodde en tid i Ingeborgvika, Knarrlagsund, før han ble dreng på Gåsvollan. Hans mor, Andrea Kristine Svendsdatter, var forøvrig fra Ulvan, men hun og mannen Jakob Tøllefsen var gjennom mange

år bosatt på Langfjærneset, Ansnes. Saras hadde etter det jeg vet ingen etter seg. Han ble aldri gjenfunnet.

Isak Evensen var halvbror av forfatterens oldemor, Anna Pauline Evensdatter. Foreldrene het Even Haftorsen og Ingeborg Isaksdatter. Isak giftet seg med Marta Edrikke Mikkelsdatter fra Jektvika, Ansnes, hvor det fortsatt bor etterkommere. Barna het Ingeborg, Even, og yngst var Bertine, født ca. 8 måneder før faren druknet. Denne oppsummeringen om Isak og Saras bygger for en stor del på Krister Olsens bok fra 2010 "Ansneslandet – Folket og livet".

Mer fra Fillfjorden: To av sønnene til Marie og Knut på Øya

Lærerinne Marie Moe var fra Ålvundeid, født i 1872 og døde i 1965. 10. juni 1897 ble hun viet i Fillankirke til skipper og gårdbruker Knut Lind Jakobsen Øien. Han var noen år eldre, født i 1854, og døde i 1933.

Marie og Knut fikk fem sønner og tre døtre. Eldste sønn Jakob var født i 1898. Den 9. august 1921 endte hans liv. Klokkeboka for Fillan (1899 – 1940) konstaterer: «Ugift gårdbrukersønn, fisker Jakob Lind Knutsen Øien.

Død ved drukning ved Garten, Ørlandet». Jakob skal ha vært med en frakteskute på tur enten til eller fra Trondheim og falt overbord.

Mange år senere forulykket den yngre broren Herlof. Herlof Øien var født i 1907 på Øya, og ble gift i 1939 med Anna Alvilde Olsen fra Notvollan, Ansnes (1918 – 1997). Anna og Herlof fikk to barn, Øyvind (1940) og Inger Marie (1943). Familien bodde på Øya de første årene. Utpå høsten i 1946 skulle Herlof ut på fjorden, kanskje et par hundre meter ut, med færingen sin for å dra noen storseigarn. Det antas at han fikk et illebefinnende og staup overbord. Han ble gjenfunnet ved Småholmene, og begravet 31. oktober.

6. juni 1885 utafør Ulvøya

En av de største ulykkene under fiske her på Hitra skjedde den 6. juni 1885. 14 båter fra Knarrlagsundet, to sekstringer, resten færinger, rodde ut ved tretiden om morgenen. To båter fra Mastad rodde i lag med dem. Alle skulle ut til urstøet "Nordbakken" utenfor Ulvøya. Uerfisket hadde vært riktig godt de siste åra, og var viktigste leveveien for de fleste på øyene. Været var det aller beste da de rodde ut. Sjøen lå blank som et speil, og de måtte ro hele strekningen. Plutselig var uværet over dem og 23 menn måtte bøte med livet. I tillegg omkom tre mann ved Inntian og seks mann oppe i Bjørnør i de frådende sjøene. Historien om denne ulykken kan du lese mer om i «Skarvsetta 2008», eller i Hitra-Nytt 1982 under vignetten «Skomringstimen».

Navnene på de 23 hitterværingene kan hentes i Fillan ministerialbok (prestens kirkebok) 1882–1889. Boka er skannet og ligger på nettet. Alternativt kan et besøk på Fillan kirkegård gi svar, der står alle navnene hugget inn på bautasteinen nær våpenhuset.

De dro ut til lakslandet sitt - og ble borte

Den øverste av Selvåggårdene på Ulvøya kalles Øvermoa til daglig. Husa på gården lå tidligere nede i selve Selvågan i fellestun med de andre Selvåggårdene. Ifølge Iver Mondahl (gjenfortalt av datteren Lina) ble husa på gården flyttet opp til Øvermoa ved utskiftingen rundt år 1900. I Selvågan vokste brødrene Andreas og Iver Mondahl opp. Andreas var født i 1882, Iver i 1887. Eldstebroren Andreas giftet seg med Dorthea Andreasdatter fra Fjellvær, og de leide ei tid hus nedi Ulvan før de slo seg ned på Mastad. Iver kom etterhvert til å ta over gården på Øvermoa. Han giftet seg med Anne Marta Mondahl Selvåg og fikk tre barn, Ingvald, Karen og Lina. Døtrene lever ennå, og Lina Mondahl bor på hjemgården.

Lina forteller om det dramatiske som skjedde 1. mai 1932: Andreas Mondahl og hans eldste sønn Otto fra Mastad (15 år) og Oddmund Einvik fra Øvermoa dro ut til det lakslandet som gården hadde utafør Ulvøya. Været var bra, og nå var sesongen kommet da det var lovlig å fiske etter laks med not, og de skulle sette varp. De hadde nok med seg kraker og steiner og kanskje annet tungt utstyr, og så var ulykken ute. Det er litt usikkert om båten

hvelvet eller sprang lekk, kanskje på grunn av en tung stein. De satte livet til der ute alle tre.

En septemberdag på Tifjorden

Vi tar med her den tragedien som utspilte seg den 28. september 1867, da Johan Bernt Olsen fra Skjærbusdalen i Knarrlagsundet kullseilte på Tifjorden med sitt båtmannskap. Fem mann mistet livet, på det som antagelig var en uværsdag. Dessverre synes det nærmere forløp ved ulykken å ha gått tapt etter 145 år. Et oldebarn av Johan Bernt døde for et par år siden, og mente at oldefaren var ute på et redningsforsøk til en båt i havsnød. Ulykken skal egentlig ha skjedd på Vesterhavet. I kirkeboka for Hitra 1861 – 1870 står: «*Omkom alle ved kullseiling paa Tifjorden. Ligene ikke gjenfundne*». Noen gravleggelse ble det altså ikke, men de ble likevel innført i prestens bok:

Johan Bernt Olsen Skjærbusdal,
gårdmann, 40 ½ år

Anton Larsen Skjærbusdal,
husmann, 30 ½ år

Nils Nilsen Skjærbusdal,
husmann, 26 år

Karl Gudbrandsen Skjærbusdal,
husmann, 46 år

Martin Kristoffersen Skjærbusdal,
ungkar, 19 ½ år

Johan Bernt Olsens foreldre, Ole Jon- sen og Marit Pedersdatter i Knarrlaget, var tilflyttere fra Strinda og Byneset, og Marit Pedersdatter tilhører forfat-

terens farsslekt. Johan Bernt var gift med Marta Jonsdatter, som antagelig var fra Mastad. Paret hadde to barn og har en god del etterkommere. Marta ble gift på nytt og fikk to barn til.

Anton Larsen var født i 1837 i Dalen (Skjærbusdalen). Foreldrene het Lars Johannessen, født på Utsetøya, og Marta Johanna Andersdatter, fra Åkervika på Ulvøya. Anton giftet seg 14.juli 1863 med Kristine Olsdatter, opprinnelig fra Leinstrand, og fikk sønnen Peter Martin 18. september samme år. Om ham har jeg ikke funnet annet enn at han døde som fattiglem 11.juli 1890 av hjernebetennelse, ugift og barnløs. Enka etter Anton giftet seg ikke om igjen. Hun prøvde å livnære seg så godt hun kunne ved spinning og annet håndarbeide, og døde en gang mellom 1900 og 1910.

Nils Nilsen giftet seg 1. mai 1866 med Anne Kjerstine Kristoffersdatter Berget. Hun var av av Pareliuslekta på Grindfaret, Ansnes på farssida, og av Bernhoftslekta i Kastvika på morsida. De hadde datteren Kristine Margrete, født i 1866. Den unge enka Anne Kjerstine giftet seg igjen 5. oktober 1869 med bror av forfatterens oldefar, Johan Martin Olsen fra Einvika. I dette ekteskapet kom syv barn til verden, og vi tar med at Anne Kjerstine, som i 1867 mistet sin første ektemann på havet, også mistet sin yngste sønn på havet 14. desember 1910. Han het John Martin Johansen Skjærbusdal, og var født i 1884.

Karl Gudbrandsen var født i 1820 i Kjevikan på Ulvøya. Foreldrene het

Gudbrand Olsen og Marta Olsdatter. Karl var gift med Marta Dorteia Olsdatter fra Ingeborgvika. Fire barn ble farløse i 1867, Gabriel, Johannes, Jørgine og Martin.

Martin Kristoffersen, yngstemann og ugift. Ved folketellingen i 1865 er han oppført som 18 år gammel tjenestekar hos husmann Israel Israelsen i Kjønnavika på Ulvøya. Kirkeboka viser at han var født 15. mars 1848, og at hans mor het Margrete Israelsdatter, altså var denne Israel Israelsen hans morbror. Far til Martin het Kristoffer Bolsø. I følge føringen av dåpen i kirkeboka i 1848 var ikke foreldrene gift. Kristoffer Bolsø var fra Trondhjem. Antagelig ble Martin oppfostret hos besteforeldrene i Kjønnavika.

Noen fiskere fra Herøya

Gårdmann og gift mann *Anton Edvard Johansen* ble født ca. 1845 på Mausund. Hans kone het Oline Kristine Kristiansdatter, og hun var født på Herøya i 1852. Hennes far var fra Ørlandet, og mora var fra Eid i Fillan. Anton Edvard og Oline Kristine ble viet 20.juli 1876. Oline Kristine hadde en åtte år yngre bror, *Johan Kristoffer Kristiansen*. Tragedien skjedde den 30.mars 1878. Da ble Anton Edvard og hans svoger Johan Kristoffer borte på havet. I kirkeboka er det innført at de var omkommet på sjøen, og at likene ikke var gjenfunnet. Anton Edvard og Oline Kristine rakk å få en sønn før han bleiv på havet. Han ble født 11.september 1877 og døpt Anton Ulrik. Jeg har notert to sønner av Anton Ulrik; Sigurd Ulriksen,

f. 1913, og Alf Ulriksen, f. 1917. Så her er det etterkommere. Johan Kristoffer var derimot bare 18 år og ugift i 1876.

Også dette kan synes å ligge langt tilbake i tid, men ikke lenger tilbake enn at jeg, 67 år gammel, godt husker den yngste broren til Oline Kristine og Johan Kristoffer. Han het Rasmus Edvard, var født 2. april 1867 på Herøya, og døde i Grindskaret, Ulvan ca. 1952. Der var han vel først og fremst småbruker og fisker i yngre år, men han drev også en liten butikk i stua si noen år. Jeg husker han gikk og spaserte på veiene rundt Grindskaret med stakk.

I kirkeboken for Nordbotn står det innført:

«*Enkemann og fisker Sivert Paulsen, Kråkvåg i Ørlandet, født 1848 i Gudbrandsdalen, omkom på sjøen 12. januar 1905. Begravet 20.januar og jordfestet 4. juni 1905. Meldt til sognepresten i Ørland*».

I boka: «Notvolla og folket» av Kristor Olsen er det noen flere opplysninger om Sivert, her fritt gjenfortalt med forfatterens tillatelse:

Født 27. september 1847 på Bjørngren, Dombås, foreldre Paul Syversen og Marit Olsdatter. Som den første av flere søsken gikk han en sommerdag over Dovrevidda og ned til Trondheimsfjorden. I 1865 var han tjenestedreng i Børsa, men havnet etter hvert på Nerigården, Kråkvåg, i tjeneste hos Laurits Kristian Grøntvedt. Sivert ble gift med Anna Kristine Johannesdatter

Nordbotn, Fjellværsøya. Foto: Kystmuseets fotosamling

ter fra Avløs, Frøya, og de bosatte seg på Kråkvåg. Sammen fikk de barna Sigvart (1892) og Kristine (1897). Kristine ble hjemmedøpt og døde straks etter, og fjorten dager senere døde også mor Anna av leversyke. Etter dette flyttet Sivert og sønnen til Siverts yngre bror Anders, som bodde i Grøtvika under Reksa, Fjellværsøya. Sivert hadde også en bror på Herøya.

Det er mulig at Sivert også bodde på Herøya en periode før ulykka, og sønnen Sigvart ble boende på Herøya resten av livet.

En stormnatt under storsildfisket i 1924

Arne Nordbotn (1899 – 1924), sønn av Anton Theodor Andreassen

Nordbotn og Karen Anna Kristiansdatter fra Kvitsand som var gårdfolk på Nordbotn. Hans bror Andreas Nordbotn (1895 – 1967) beskrev det slik:

«Arne omkom den natten jeg reiste hjem med lokalbåten – 26. januar 1924. Det ble en fryktelig storm den natten mens storsildflåten var ute. Båten **”Frøytind”**

med ni mann om bord kom bort med alle mann. Ingen vet egentlig hvordan dette gikk til, men de hadde sannsynligvis gått inn i fallgarden, eller fått maskinstopp. Stormen var så sterk den natten at lokalbåten måtte ankre opp inne i fjorden, den greidde ikke å avansere.

Ja, dette var et hardt slag for oss. Til å begynne med forsøkte vi å klynge oss til forskjellige håp, såsom at de kunne ha kommet inn til en uthavn hvor det ikke var telefonforbindelse. Men etter hvert som dagene gikk, svant håpet også. Og vi måtte gjøre oss fortrolig med at det verste var hendt. Dette var et hardt slag for oss alle. Vi kunne høre far lå og gråt utover natten, og for min del var det ikke stort bedre, men vi måtte gjennom det, vi som så mange andre som blir rammet av ulykker. Vi var jo vant til å bli kjent med slikt under disse periodene da storsildfisket foregikk. Det kom som regel bort en båt eller to hver vinter. Vinteren 1916 kom det bort to båter på en natt; "Nordishavet" ved Kobbeskjæret nær Herøya og "John Veb" ved Kristiansund. Det var vel mer enn 30 mann som kom bort den natten. Vi var vant til å følge med i alt rundt dette fisket den tiden. Min eldste bror (Johan) var ute så å si hver vinter, 15-16 sesonger hadde vel han drevet storsildfiske. Men det hadde alltid gått bra».

Karen trengte før til krøttera i vårknipa

Kildene forteller om Karen Ingebrigtsdatter at hun var født i Strinda (Lade) i 1861. Foreldrene var tømmermann Ingebrigt Olaus Johnsen og kone Andrea Hansdatter. Hun bodde på Hitra

før hun giftet seg, nærmere bestemt i Hestvika. Bryllupet sto den 18. oktober 1880, med vielse i Fillan kirke. Brudgommen het Ole Benjaminsen og var fra Stora. Foreldrene til Ole var Benjamin Knudsen Stora og Malena Olsdatter Tøndel Stora, og både Ole og foreldrene var født i Lensvika. Familien ble boende i Ulværet i Tranvikankretsen, på bruket "Litl-Ulværet", og i de påfølgende ni år kom fem barn til verden. De het Ingvald Benjamin, Ole Conrad, August Andreas, Marianne Charlotte og Olaf.

Så skjedde det en vårdag, den 29. april 1892, at Karen bleiv på sjøen. I kirkeboka er det ikke innført noen begravelse, så hun ble antagelig ikke gjenfunnet.

Sønnesønnen til Karen, Petter Ole Ulvær på Sula, forteller til meg at Karen hadde vært inni Bjønnavågen eller muligens Drågen for å skaffe høy til krøttera på gården, og så ble vel båten for tungt lastet og gikk rundt på heimveien. Kanskje ble været dårligere? Med på turen som hjelp hadde hun kårmannen på gården, Ole Olsen Ulvær, født ca. 1820 i Lom prestegjeld, Gudbrandsdal. Også Ole mistet livet på denne ferden, og ble borte i bølgene. Kona hans het Marit Jakobsdatter og var fra Lesja.

Ole Benjaminsen giftet seg igjen etter at han mistet Karen den vårdagen. Kone nummer to het Pauline Lavine Karstendsdatter og var fra Utset. De fikk fire barn frem til 1904. I 1909, 63 år gammel, dro Ole Benjaminsen til Minnesota, og døde der i 1930.

Dåp i gamle dager: En sjøreise fra Stora til Fillan kirke

Sverre R. Utseth nevner i "Sandstadboka" at fem fra Stora omkom på sjøen 8. oktober 1854. Jeg finner i kirkeboka 1852-1860 tre menn og ei kvinne som omkom på sjøen på vei til Fillan kirke:

Gårdmand Andreas Andreassen Stora, 55 år (bosted: Bortistua)
Gårdmand Jon Tomassen Stora, 27 år (bosted: Oliverstua)
Dreng Peder
Pige Ingeborg

Vi må gå ut fra at disse ikke ble gjenfunnet, da ingen begravesdato er oppført. Det er jo mulig at en femte person kan ha druknet, og for eksempel være innført annet sted i boka. Andreas og Jon fra Stora er begge behørig omtalt i Sandstadboka. Tjenestefolkene Peder og Ingeborg, som ikke var verdiget oppført med farsnavn i prestens bok har vært vanskelig å identifisere.

Det som skjedde søndag 8. oktober dette året var at Jon Tomassen og hustruen Kornelia Knutsdatter skulle til Fillan kirke for å få sin andre datter døpt, og sammen med dem reiste nok både faddere og andre som skulle overvære seremonien. Antagelig hadde de mer enn en båt, for både dåpsbarnet og hennes mor Kornelia overlevde. Hun ble døpt fire uker senere, den 5. november, og da fikk hun navnet Johanna Tobine. Ingen av bestemødrene het Johanna, så navnet var kanskje for å minnes faren, Jon Tomassen. I «Sandstadboka» står det at Johanna

levde til 1917 og ble gift med lærer Ole Leer. De slo seg ned i Badstuvika, der Johanna startet med landhandel.

Da Hitra ble delt i to herreder, Hitra og Fillan, ble Ole Leer den første ordføreren i Fillan.

Folket på Innhitra fikk egen kirke på Sandstad i 1888. Før den tid hendte det vel på vinterstid at folk på Fasthitra tok seg fram landeveien over til

Fillan, men ellers var det lange båtreisen som var det vanlige.

«På prekensøndagene var det da både kapproing og kappseiling. Særlig hardt gikk det for seg i bryllup, for brurabåten måtte komme først, ellers betydde det ulykke både for brud og brudgom. De sterkeste rorskarene og den beste høvedsmannen måtte brurabåten ha.» (Utseth/Aalmo i Norges bebyggelse, S-T fylke).

Det gikk nok roligere for seg på dåpsferden i oktober 1854, men dårlig vær kan det ha vært, og det kan ha blitt verre enn det så ut for før reisen til Fillan startet.

Kristoffer Foss Jøstenøya og hans barn

«Sandstadboka» har en god del informasjon om Kristoffer. Han var fra Stjørna, født 1840, og giftet seg med

Hanna Markusdatter Berg, født 1839 i Fillan sogn. De fikk tre barn: To døtre og sønnen Martin Seus, som ble født i 1868 i Råkvågen. Kristoffer var en pioner når det gjaldt kilenøter etter laks, og det var i den forbindelse at en tragedie utspant seg i 1876.

28.juli samme år døde forøvrig også hans datter Dorthea Charlotte, bare ni år gammel. I kirkeboka står det at hun ble begravet på Ørlandet. Men denne sommeren skal Kristoffer selv og sønnen Martin ha druknet utafor Jøstenøya, og det er den tragedien som er omtalt i «Sandstadboka»:

«...trulig utafor husmannsplassen Storvika. Der vart nemlig liket av gutten funnet i sjøen på en omflødd stein. Liket av Foss vart ikke funnet. En sjømann fra Sandstad meinte å ha sett Foss i London umiddelbart etter ulykka, og ryktene tok til å svirre. Folk trudde at Foss var redd for å komme heim til kona med beskjed om at gutten var drukna, og hadde kommet seg ombord i et skip, som det passerte så mange av i Trondheimsleia, og rømt ut av landet. Tradisjonen har levd på folke- munne fram til det siste. Kona var forøvrig ikke heime da ulykka skjedde. Hanna Foss var etter tradisjonen både myndig og dyktig».

Her skjuler det seg et annet mysterium enn hva som hendte med Kristoffer Foss. Det er med ørsmå bokstaver det står i Hitras prestebok at datteren Dorthea Charlotte ble: *begravet Ørland*. Når vi nå tillater oss å kikke i Ørlandets prestebok, begravede 1876-1878 finner vi oppsiktsvekkende nok: *...avdød pigebarn Dorthea*

Charlotte Foss af Hitteren, født 1867, død 28.juli 1876, begravet 6. august, fra Værnes kirke. Årsak: Druknet paa søen. Værnes kirke ligger i Agdenes, den gang et sogn under Ørlandets prestegjeld. Kirka ligger på innsida av Trondheimsleia, litt lenger nord- øst enn Jøstenøya.

Hva har skjedd her? Var begge de eldste barna med far til laksnota, eller var det datteren, som var eldst, og ikke sønnen, som var med? Ved Kongensvoll i Agdenes er en plass som heter Storvika. Altså kan det ha vært datteren, og ikke sønnen som ble funnet på en omfløddstein i Storvika. Datoen 28. juli stemmer bra med kilenotsesongen, som da nok var på tampen. Riktignok har vi Storvika som plass på Jøsnøya, og på Akset ikke langt unna. Men jeg kan ikke finne at Martin Seus er innført i kirkebøkene for Hitra som begravet, og det skulle han ha vært om han var funnet der. Derimot altså hans søster i Agdenes. Martin Seus er med i folketellingen 1875, men senere kan jeg ikke finne ham.

Min teori blir derfor: Kristoffer var alene hjemme med barna, han fikk noen til å se etter minstebarnet Jørgine på fire år, og tok med seg de to eldre barna ut til laksnota. Kanskje trengte han noen hjelpende hender? Alle tre forulykket, og bare dattera Dorthea Charlotte ble gjenfunnet. At faren skulle ha klart seg og kommet seg unna til London, hvor han i millionbyen gjenkjennes av en sambygding, blir for fantastisk, (men for all del, ikke umulig).

Jo Korshamna kollsegla med en båtlast tømmer

Korshamna var tidligere en husmannsplass under Sør-Kvammen. Hvem var så denne Jo Korshamna? I «Sandstadboka» står det at han var født ca. 1812 og død i 1861. Offisielt navn: Jon Olsen. Han var gift med Beret Sivertsdatter (ca. 1809 – 1869). Den muntlige tradisjonen sier at «han kollsegla og drukna utafor støa med en båtlast hustømmer, som han hadde henta i Laksåvika. Liket vart funnet i tangskåren i Korshamnfjæra». Jeg går ut fra at det er riktig at han ble funnet der i fjæra, men har hittil ikke funnet begravelsen hans innført i kirkeboka. Jo var gudbrandsdøl, fra en av Bakkengårdene i Ringebu. Hans far er oppført som Ole Ingebrigtsen. Jo eller Jon er der oppgitt å være 32 år, altså i henhold til dette født ca. 1816, mens kona Beret Sivertsdatter er oppført som 40 år gammel. Hennes far var Sivert Ingebrigtsen Forsnes. Beret, som var litt opp i åra ved denne vielsen, ble heller ikke så gammel av år etter vår tids målestokk. Noen barn kan jeg ikke se at det ble i dette ekteskapet. Tidligere ekteskap for Beret og/eller Jo inngått på Hitra kan jeg heller ikke finne. Vi får derfor anta at de ikke hadde etterkommere.

De dro på bygdareis

Johannes Johnsen, gift husmann på Kvalen, og *Elisæus Olsen*, gift mann på Jøssøya, forulykket 16.oktober1891. Ifølge kirkeboka «*Drukne ved Smørholmen paa bygdereise, idet baaten hvelvet.*». Bygdereiser var en eller to faste

Skåren, Kvenværet. Foto: Kystmuseets fotosamling

årlige reiser som kystfiskerne gjorde for å bytte varer med folk inne på bygdene. Ofte var det til Innherred de dro. Det var lange og livsnødvendige reiser, og en får anta at det ble mye last i båten begge veier. Fisk var det viktigste herfra, jordbruksprodukter andre veien. Smørholmen heter det flere steder, men Smørholmen på Hitra ligger midt i leia nordøstover fra Ytre Kvenvær mellom Bispøyen og Fast-Hitra. Siden det ikke står noe annet, er det nok denne holmen det menes. I Hitraboka II er det en lengre historie om denne tragedien, og selv om det da (1962) var gått bare vel 70 år siden det hendte, så er det mange uoverensstemmelser mellom presteboka og historien slik det fremstår i Hitraboka.

Johannes Johnsen Kvalen ...omkom på sjøen under en bygdereise til Verdal i 1894 (årstall feil?) Eliseus Olsen, en av sønnene til Ol-Hansa Gjössøy, bodde hos Johannes sammen med sin familie, og han var med ...og omkom også. Greit så langt, men så blir det verre: De kollseglet utenfor Garten på Ørland. En mann fra stedet drømte tre netter i trekk etter forliset at liket av en av de omkomne lå på botnen på en bestemt fiskeplass utenfor Garten. Han tok drømmen alvorlig, fikk med seg en mann som hadde vannkikkert og stedet ble undersøkt. Og ganske riktig: På omlag 7-8 favners djup lå Johannes omgitt av tang, tare og siv. De fikk opp liket og sendt det til Kvenvær ved første leilighet. -En fascinerende historie dette, men det spørres om ikke noe av det er eventyr? Men utrolig nok: I kirkeboka er Johannes ført som begravet 2. november 1891. Eliseus er ikke ført

inn i kirkeboken, så det kan synes som om historien spinner delvis på fakta: Johannes ble funnet, men ikke Eliseus.

De rodde seg opp på et skjær

Ole Sørensen Skåren (f. 1835) og hans ennå ugifte datter Beret Anna, (f. 1867) omkom 11. september 1892; «druknede ved at ro sig op paa et skjær». Hitraboka II bommer på året, men har en del troverdige detaljer:

«Ole Sørensen og datteren Beret-Anna omkom på sjøen sommeren 1894. De var ute for å fiske "trøasei" og må ha kommet for nær "Skabåan", et lumskt undervannsskjær et par kilometer sørvest for Skåren. Liket av Beret-Anna ble funnet våren etter ved Veidholmen, mens det eneste en fant etter faren var den ene tretøffelen.

Ole Sørensen var først gift med enka etter Morten Lossius på Jössøya, Hansine Georgia, og foruten Beret-Anna fikk de sønnen Søren (født i 1872). I 1865 var Ole ennå ugift. Han holdt da hus på Skåren sammen med sine to søsken, Ingeborg og Edvard, og tre tjenestefolk. Hansine døde i 1880, og Oles andre kone het Hanna. Hun var en yngre søster av Hansine. De fikk ingen barn.

Et skjær ved Skåren, kanskje det samme, ble åsted for en ulykke bare to-tre år senere. Ole Mathiassen Skåren (f. 1827), og Vilhelm Jensen Gangstø (f. 1865), forulykket denne gangen. Ifølge kirkeboka: «seilet paa et skjær ved Skaarøen og omkom 12. februar 1895».

Oles to sønner var også med på denne seilasen, men de ble reddet.

Ved Vilhelms dåp 20. august 1865 ser vi at hans fulle navn var Vilhelm Johan Theodor. Foreldrene var gårdmann Jens Bentsen Gangstøa og hustru Anne Ingeborg Jørgine, født Strøm. Vilhelm var ganske nygift da han omkom. Den 2. juli 1864 ble han viet til Brit Øyvindsdatter fra Sponås i Tingvold. Fjerde juledag 1898 blir samme Brit viet til Kristian August Andreassen, f. 1862, fra Tunga i Kvenvær. Folketellingen 1900 viser at paret bodde i Gangstøa (Brits farsnavn feilaktig skrevet Evensdatter). Sammen har de sønnen Edvin Vilhelm. Brits datter fra ekteskapet med Vilhelm, Ragnhild, bodde hos dem.

Ytre Kvenvær. Mange tragedier rammet folket "uti været"

Vi har skildret noen ulykker fra Ytre Kvenvær. Flere omkomne på sjøen er nevnt i samme kirkebok, Kvenvær ministerialbok 1882-1899, døde og begravede:

- 23. januar 1882: Forlis, to mann omkom: Gift tømmermann Gun-der Johnsen fra Moland ved Lillesand, og ungkar, styrmann Johan Adolf Jensen antagelig også sørlending. Begge født i 1853.
- 3. november 1887: Gift mann Johannes Johannessen Gjeldsøy, f. 1814. Druknet, ikke gjenfunnet.

- 17. desember 1890: Ugift fisker Edvard Johannessen Haukø, bopel Vassætra, druknet i Bjugn fra fartøy.
- 24. februar 1892: Hans Amundsen Andersskog ”druknete i fjæren under et krampeanfald”. Dette kan skyldes sykdom, for eksempelepilepsi, men nevner det her likevel. Bading var det nok ikke på den årstiden.

Avslutning

Det er kildene vi har holdt oss til her, først og fremst kirkebøkene. Mange ble borte på sjøen i tidligere tider uten å bli gjenfunnet og begravet, og da hendte det ofte at de ikke ble ført i prestens bøker. Jeg må innrømme at jeg ikke har best kjennskap til Kvenværet, og vil være takknemlig for alle innspill fra leserne med korreksjoner og tilleggsopplysninger. Det samme gjelder forøvrig alle hendelsene som er tatt med her. Og dessuten vil jeg gjerne også motta historier om andre fiskere - som jeg stort sett har konsentrert meg om her - og sjøfolk fra Hitra som har satt livet til på havet.

Kilder

- Kirkebøker for bl.a. Hitra, Ørland, Agdenes, Frøya, Hemne, Orkdal, Meldal og Rennebu
- Fugelsøy, M. 1962: Hitra, Øya og folket II
- Utseth, S. R.: Sandstadboka
- Olsen, K. 2010: Ansneslandet
- Olsen, K. 2004: Kristian og Ida – Notvollan og folket
- Lossius, M. m.fl.: Norges bebyggelse, S-T fylke
- Stene, A. 1982: «Skomringstimen», Hitra-Nytt
- Ulvan, E. 2008: «Tarvaulykka» Skarvsetta 2008
- Sjølægden 1817
- Ekstraskatten, Hitra
- Folketellinger, skifteregistre og gravminner
- www.arkivverket.no
- Mormonernes «family search»

Takk til blant annet disse for god hjelp:

Øyvind Øyen, Torbjørn Øyen, Aud Kalland Sterten, Lina Mondahl, Aud Kristine Aa, Petter Ole Ulvær, Inger Bjørnaas, Magne Østhus, Arnt Stavne og Ulmar Ulvan.

Storulykka ved Aunøya i 1841

Det var fleire fartøy i Trondheimsleia torsdagen den 22. januar 1841. Utpå kvelden friskna vinden frå vest slik til at skipperane fann det rettast å søke hamn. Ikkje mindre enn 14 fartøy, jekter og større skip, fann fram til Djupsundet denne kvelden. Som vanlig var, la dei neste fast i det første fartøyet. Berre det første tok feste i land. Det vart skjebnesvangert.

Djupsundet ved Aunøya var ei kjent og god hamn å søke til - tett attmed leia og trygg. Denne hamna hadde vore i bruk frå eldgammal tid; rekka av åboler i fjæra på Kalvøya fortalte om det. Ei åbol er ei steinøys, som vart lagt opp for å feste landtauet i.

Utover kvelden og natta auka vinden på. Klokka to om natta til den 23. januar var det orkan og tett blautsnø. Da vart påstanden på landfestet for stort. Åbolene rausa ut, og heile flåta på 14 fartøy dreiv laus. Hjelpelaust kasta stormen dei gjennom sundet mellom Aunøya og Hitra, forbi Jøtulbukta og austover mot Strandaskjera, Kjeøya, Vedøya og Stora. For dei som var om bord i fartøya, vart det ein kamp på liv og død. Og mange tapte den kampen. I tolv timar rasa uveret. I kallsboka for Hitra prestegjeld står det at mellom 20 og 30 menneske mista livet

Trondhjems borgerlige Realskoles
alene privilegerede
Adressecontours-Efterretninger.
1841. Lørdagen den 30te Januar. No. 13.

Paa Bogtrykkerie-InteressentSelskabs Forlag udgivet og trykt af L. A. Hoeg.

Prædikanternes
paa 4de Søndag efter Hellig. 3 Konger.
Til Høimesse:
I Domkirken Hr. Stiftsprovst Kaurin.
I Truelse Hr. Sognepræst Angell.
Til Aftenfang:
I Domkirken Hr. Provst Angell.
I Truelse Hr. Vediker.

Trondhjems Sparebank
er aaben hver Lørdags Eftermiddag
til 6 Slut paa Berfen.

Trondhjem, den 29de Jan
Efter paalidelige Mænds velvillig
have vi idag at afslægge en sørgelig
nogle af de mange Ulykker, som Storm
denned har forarsaget i dette Distrikt:

Fra Selven i Nærheden og paa denne Side af
Agdenas stulle 3 Fartøier være afdrøene og forliste;
der ene af Fartøierne var fragtet af Dbr. Hoë & Co.,
og de tvende andre af Kjøbmandene Floer og Wolff.
Hoë & Comps og Wolffs Ladninger stulle tildeels
være hjerpede. Mandfløerne ere reddede, med Und-
tagelse af den ene Skipper, hvis Navn var Esbing.
I Kalesund mellem Agdenas og Kongsvold stulle
2 Fartøier (efter Nogle alene 1) være forliste.
Ved Kongsvold mellem Agdenas og Indløbet til
Hervnesfjorden ere 3 Fartøier sunkne; det ene tilhørte
Indenlandsghandler Kjelsberg her i Byen. Det var
fragtet af Parelus & Comp. i Christiansund og havde
300 Tdr. Korn inde. — I denne Havn maatte Skip-
per Weisach fappe Masterne paa den af ham forende
og Kjøbmand Bing herslede tilhørende Stonnert
„17de Mai“, hvilket Skib ogsaa mistede een Mand.
Fra Munten paa Storfojen ere 2 Fartøier, der
førtes af Skipperne Steen og Kollast, afdrøene og
forliste paa Orlandet; dog stulle Mandfløerne være
reddede. — I Munten fortalles flere Fartøier at have
taget betydelig Skade.
I Hofenwaagen paa Storfojen er et, Krigsraad
Holtermann tilhørende Fartøi drevet i Land, og en
sammesteds staaende Seebod nedblast. Efter Nogle
stulle ogsaa tvende andre Fartøier være strandede paa

**Fra Aunøen, henhørende til Hitterens Præste-
gjeld, siges 11 (efter Andre 14) Fartøier at være af-
drevne og stærkt ramponerede. Et af disse førtes af
en Skipper Smevig fra Christiansund, der havde den
frygtelige Skjebne at see sin Kone og sine 2 Børn,
hvilke han havde reddet op paa en Holme, at fryse
ihjel. Hvorlange disse Ulykkelige saaledes fristede Vi-
vet, er os ubekjendt.**

De 2 sidstnævnte Fartøiers Mandfløer siges
at være reddede; Ladningerne berimod for største De-
len ødelagte. Alle de ovennævnte „Fartøier“ eller
Fagter bare bestemte til Lofoden.
Paa Lutterøen, omtrent 2 Mil herfra, stulle 2
Fartøier være strandede. Om de være løstede, vides ei.
Fra Christiansund habes nok ingen bestemte Es-
terretninger. Dog vil man vide, at tvende Seeboder
sammesteds, den ene tilhørende Kjøbmand Dahl, og
den anden Kjøbmand Neumann, ere nedblaste, samt
at en Rængde i Havnene der liggende Fartøier have
taget Skade.
I Nolde stulle 2 nye, Kjøbmand Macé tilhø-
rende Fartøier, en Stonnert og en Slup, være øde-
lagte.
Ogsaa i Landdistrikterne omkring Trondhjem har
denne Storm, der sikkert ikke gav den bekjendte, som
saaledes i October 1837, noget efter i styrke, anret-
tet betydelige Ødelæggelser baade paa Bygninger og

På austsida av Kalvøya ligg dei eldgamle åbolene på rekke og rad mot Djupsundet. Her ser vi ei av dei, med Djupsundet og Aunøya attom. Det var ei slik åbol som røysa i hop i januar 1841, slik at dei 14 fartøya kom i drift. Ei åbol var ei fortøyingsrøys, som fartøykarane gjorde fast landtauet i. Ordet er kanskje tusen år gammalt og har vore i bruk heilt opp til vår tid. Foto: Kystmuseet

i ulykka ved Aunøya den 23.januar 1841. Det var sokneprest Jørstad som skreiv dette i kallsboka rundt 50 år seinare, så han hadde ikkje førstehands kjennskap til ulykka. Men det hadde sokneprest Christian Johannes Brodtkorb, som førte kjerkebøkene for Hitra på denne tida. Her går det fram at fem mann vart gravlagt på Fillan kjerkegard den 31. januar 1841, og Brodtkorb føyer til: «Alle omkomne i Stormen 23.Januar ved de paa Aunøe Hamn liggende 14 Fartøiers Forliis». Dei fem var:

*Matros Lars Larsen frå Husøya i Nordland, 30 år, busett i Trondheim
Dreng Erik Eriksen Høvig frå Romsdalen, 28 år, busett i Kristiansund
Dreng Arnt Larsen Walleboe frå Sunnmøre, 24 år, busett i Kristiansund
Dreng John Johnsen Nerland, Nesset i Romsdalen, 34 år, busett i Kristiansund
Mann Nils Nilsen Brække frå Sunnmøre, 40 år, busett i Kristiansund*

Fjorten dagar seinare, den 14.februar 1841, vart tre personar til gravlagt på kjerkegarden i Fillan, og her skriv Brodtkorb: Med Moderen omkommen paa Søen den 23.Januar ved Aunøen»:

*Madame Ingeborg Olava Smevig, fødd Steensvold, 34 år, Kristiansund
Petrine Emilie Smevig, 3 ¾ år, Kristiansund
Johanna Nicoline Smevig, 1 ½ år, Kristiansund*

Uvêret den 23.januar vart slått opp i Adresseavisa den 30. januar 1841. Her

vart fleire ulykker på Trøndelagskysten nemnt, også ulykka ved Aunøya:

Fra Aunøen, henhørende til Hitterens Præstegjeld, siges 11 (efter Andre 14) Fartøier at være afdrevne og stærkt ramponerede. Et af disse førtes af en Skipper Smevig fra Christiansund, der havde den fryktelige Skjebne at see sin Kone og sine 2 Børn, hvilke han havde reddet op paa en Holme, at fryse i hjel. Hvorlænge disse Ulykkelige saaledes fristede Livet, er os ubekjendt.

Dei tre som vart gravlagte på Fillan kjerkegard den 14.februar 1841, var nettopp kona og borna til jekteskipper Peter Lauritz Smevig frå Kristiansund. Både han og kona var fødde og oppvaksne i Kristiansund, dei gifta seg der 4.januar 1833 og fekk tre jenter: Anna Theodora Alida i 1835, Petrine Emelie i 1837 og Johanna Nicoline i 1839. Så mista han kona og dei to yngste døtrene sine i storulykka ved Aunøya i 1841. Sjølv berga skipper Smevig livet, og i januar 1843 gifta han seg med Pauline Mortina Petersen frå Trondheim. Han fortsette på sjøen, budde med familien i Kristiansund og vart ein gammal mann.

Det vart snakka mykje om storulykka ved Aunøya i mange, mange år etterpå. Ein av dei som fortalte om ulykka var han Jakob Albert Henningsvika frå Fillsfjorden. Han Jakob var fødd i 1877, og han fortalte historia til han Bjarne Nilsen i Tranvikan om lag slik:

På Aunøya låg det sju storjekter vêrfast. Om natta rauk fortøyingane til den eine.

Ho kom i drift og tok dei andre med seg. Jektene dreiv ned til Kjøya og vart slått sund av sjøen. På den eine jekta hadde skipperen med seg kone og eit nyfødd barn. Da det klårna om morgonen, fann folk vogga med det nyfødde barnet på Kjøya, men barnet var frose ihel.

Lokalhistorikaren Asbjørn Strand hørte historia av Ludvig Olsen Aune på Kasperaunet under Strand. Ludvig var fødd i 1875, og han hadde hørt eldre folk fortelje om storulykka. Ei av dei som kunne denne historia var mormora hans Ludvig, ho Maria Andreasdotter Langneshalten under Strand. Han Ludvig Aune fortalte mykje det same som han Jakob Henningsvika, og la til dette:

Mange vart slått over bord da sjøen braut ned master og rigg. Andre gjekk i veg da skutene dreiv i land på Kjøya, Vedøya og forskjellige skjer. Dei som kom seg på land, gjekk seg vill i snøkøvet, forfraus seg og døydde av kalde og utmatting. Slik gjekk det med mannskapet på ei skute som stranda i Prestbukta på Vedøya. Skipperen og kona hans i lag med tre av mannskapet prøvde å ta seg fram til folk, men dei bukka under. Dei menneskja som hadde frose i hel, snødde ned og vart ikkje funne før om våren, da snøen gjekk bort. Da vart det funne lik langs alle strender. Dei vart samla i notnaustet hos han Ola Glasmakar på Strand. Ho mormor Maria fortalte at ho var med og kledde 17 lik der i naustet. Men det var fleire omkomne, for mange fann dei aldri igjen.

Her
Under hviler
Støvet af den
Salige Afdøde dreng
John Johnsen Nerland
Som Forlod Verden I en
Sørgelig Tilstand og Indgjek
til Det Himmelske Paradis
Den 23de Januar 1841 I
Sin Alders 33 Aar

Her
Under hviler
Støvet af den
Salige Afdødedreng
John Johnsen Nerland
Som Forlod Verden I en
Sørgelig Tilstand og Indgjekt
til Det Himmelske Paradis
Den 23de Januar 1841 I
Sin Alders 33 Aar.

På ein trekanta plakett av tre har nokon skrive eit lite minne om Jon Jonsen Nerland frå Romsdalen. Dette er framsida. Foto: Kystmuseet

Det fins eit heilt spesielt lite minne om storulykka ved Aunøya i 1841. Det er ein enkel liten plakett av tre, som vart funne på lemmen over våpenhuset i Fillkjerka i 1988. Plaketten er to trekantar med tekst, ei framside og ei bakside. Trulig har han ein gong vore festa på eit enkelt trekors ved ei grav som no er glømt.

Ja, John Johnsen Nerland kjenner vi att. Det var jo han som vart gravlagt

i Fillan den 31. januar 1841. Foreldra var Jon Olsen og Margrete Eriksdotter, gardfolk på garden Nerland i Neset i Romsdalen. Jon var fødd i 1809. Han hadde to eldre brør, Ola fødd i 1804 og Erik fødd i 1806, og to yngre søstre, Anne fødd i 1811 og Margrete fødd i 1815.

Dette tyder på at ein av brørne til John var med ved ulykka. Han berga livet, og han fekk også den døde bror sin i

land, slik at han fekk si grav. Kven som har arbeidd plaketten og skrive teksten på han, veit vi ikkje. Det kan ha vore broren, eller kanskje ein annan i familien på Nerland i Romsdalen.

Og om du vil sjå plaketten, så er han i dag stilt ut i kjerka i Fillan. Han er eit lite minne om ei stor ulykke, som vi mesta hadde glømt.

Paa
En Urolig
Sotteseng Af
denne Verden gik
jeg hen. I En sørgelig
Tilstand. min broder du
mig fik paa Land. Tak
For din omhuie for mitt støv
At du fik mig til Graven Ført

Dette er baksida av minneplaketten. Bror til Jon overlevde. Kan det vera han som laga plaketten? Foto: Kystmuseet

Kjelder:

- Kallsboka for Hitra sogneprestembede
- Maurits Fugelsøy: Hitraboka. Øya og folket. Bd.I (1958)
- Adresseavisen, laurdag 30. januar 1841
- Digitalarkivet: Kyrkjebok for Hitra 1827-1842, Kyrkjebok for Kristiansund 1832-1842, Kyrkjebok for Nesset i Romsdal 1818-1831 og 1804-1845, Folketeljning 1865 for Kristiansund
- Statsarkivet i Trondheim: Utskrivningsvesenet. Sjøutskrivningen 1704-1929. Ungdomsrulle for Kristiansund 1819, Hovedrulle og ekstrarulle for Kristiansund 1831

M/T Scotias forlis i 1943

M/T Scotia ble torpederte av den japanske ubåten I-37 «Otani» 27. november 1943, og det var i forbindelse med denne senkningen at verden først fikk vite at japanske ubåtmannskaper drepte sjøfolk i livbåtene. Med i Scotia var også hitterværingen Arnfinn Strøm. Åtte mann døde, 32 overlevde. Strøm var en av de åtte.

Torpedert på vei fra Bahrein til Melbourne

Scotia, som var chartret av Vacuum Oil Company, dro fra Bahrein 19. november 1943 med en last på 13 800 tonn diesel olje. Destinasjonen var Melbourne, Australia og dieselen skulle etterforsyne britiske krigsskip der. Hun hadde en besetning på 40 mann, deriblant hitterværingen Arnfinn Strøm som seilte som 3. styrmann om bord i Scotia.

Scotia ble torpedert på styrbord side av den japanske ubåten I-37 (Otani) på ettermiddagen 27. november 1943. På angrepstidspunktet hadde hun en fart på 12 knop i klart vær, rolig sjø og god sikt. Tidligere på dagen hadde utkikken i "kråkerei" observert et objekt, som ble antatt å være en eller annen overflatefarkost, og samtidig hadde folk på brua sett røyk i horison-

3. styrmann Arnfinn Strøm fra Akset, Innhitra (1909-1943)

ten. Eksplosjonen gjorde store skader og styremekanismen sviktet sammen med telegrafisten til motorrommet, men motoren ble sikret i løpet av to minutter. Tre av mannskapet forlot skipet umiddelbart etter at den første torpedo traff. Så snart skipet stanset, forlot resten av mannskapet skipet i tre livbåter, med unntagelse av 1. maskinist Josef Amundsen og telegrafist Kåre Kristiansen. Dette var etter ordre fra kaptein Karl Hjalmar Hansen. Babord akter livbåt veltet og tre mann endte opp i sjøen, men de ble senere plukket opp av styrbords livbåt, som allerede hadde syv mann om bord. Babord motorlivbåt hadde 20 mann, mens kapteinen og syv mann befant seg i den tredje båten. Telegrafisten sendte ut nødmelding, mens kapteinens båt ventet ved siden; de to andre båtene var lengre unna i mørket. Omtrent et kvarter senere eksploderte nok en torpedo i maskinrommet, også nå fra styrbord side. Skipet brakk i to omtrent midtskips og akter del gikk ned. Den fremre seksjonen fløt fortsatt og brant kraftig.

Ubåten kom opp og etterlyste kapteinen som så ble beordret til å komme om bord. Han var skadet og måtte ha hjelp til å komme seg om bord. Han ble senere sendt til Japan, hvor han satt i fangeleir i Fukoka til krigen var slutt.

Deretter ville japanerne ha tak i telegrafisten, men ingen sa noe. 1. styrmannen ble også etterlyst, men da ingen hadde sett ham, ble han antatt å ha gått ned med skipets akterdel. Livbåten som kapteinen hadde vært

i, ble beordret til å ligge ved ubåtens side, mens de to andre båtene, som var skjult bak Scotias fremre del, greide å unnsnippe i mørket. Skipets forpart ble så beskyttet og telegrafisten hoppet raskt i sjøen og svømte bort til en dør som fløt forbi.

De to livbåtene som unnslopp i mørket var bundet sammen med en line slik at de ikke skulle komme bort fra hverandre. De satte seil og dro først i nordøstlig retning. Nødmeldingen hadde blitt hørt av den britiske redningstjenesten på Ceylon og et Catalinafly og et redningsfartøy ble dirigert til den oppgitte posisjonen. Om kvelden kunne de overlevende i livbåtene se et catalinafly sirkle over dem før en vanntett pakke ble sluppet i vannet. Pakken ble hentet og inneholdt

følgende beskjed: "Vi har plottet deres posisjon. Styr 040° på kompasset for å avskjære HMS Okapi. To andre overlevende befinner seg der skipet sank. Lykke til!"

HMS Okapi var en ombygd norsk hvalbåt som under krigen seilte i den britiske marines tjeneste, og som nå var blitt sendt ut for å redde mannskapet fra Scotia.

Mannskapet ble plukket opp av HMS Okapi den 29. november, og det blir umiddelbart iverksatt søk etter kapteinen livbåt. Den finner de, og om bord i denne befant det seg en enslig mann og skipshunden. Denne ene overlevende, matros Thorbjørn Kristiansen, 23 år gammel, hadde en trist historie å fortelle:

Bildet viser noen av mannskapet om bord på M/T Scotia noen solfylte minutter i tropene, en gang for november 1943.

Matros Kristiansen forteller

Kristiansen hadde hatt utkikksvakt i formasta da angrepet fant sted. Han gikk midtskips hvor han ble beordret til å hjelpe med å sette ut babord livbåt, hvorpå den ble firt halvveis ned mens man avventet kapteinens videre ordre. I denne livbåten var, i tillegg til Kristiansen selv, 1. styrmann Nils Henry Andersen, 3. styrmann Arnfinn Strøm, 4. maskinist Fridtjof A. Mehlum, pumpe­mann Bjarne Omdahl, salonggutt G. F. Dias og dekksgutt Victor Purdy. Da den andre torpedoen traff, var kapteinen på båtdekket og telegrafisten var fortsatt om bord i Scotia. Kapteinen tilkalte Kristiansen to-tre ganger, men da skipet begynte å synke, måtte livbåten trekke seg unna. Da livbåten var ca. 30 meter unna vraket, så de telegrafisten komme. Kapteinen ba ham hoppe over bord, noe telegrafisten gjorde. Da så de ubåten komme opp, og de måtte trekke seg enda lengre unna. Kapteinen sa de måtte hente telegrafisten senere. Telegrafisten ble aldri funnet.

Som tidligere nevnt, så ble kapteinen tatt om bord i ubåten, og det var det siste de så til ham. Plutselig begynte japanerne å skyte mot livbåten, og Kristiansen forstod umiddelbart hva som skjedde og kastet seg baklengs ut i sjøen og svømte under livbåten. Da han kom opp på den andre siden, lå også 1. styrmann Andersen og 3. styrmann Strøm i vannet. Den førstnevnte var såret i venstre ben mens sistnevnte var såret i skulderen. Andersen holdt på å overgi seg, men Arnfinn Strøm oppfordret ham til "Gjør aldri det!". Ubåten fortsatte ilden og styrmennene

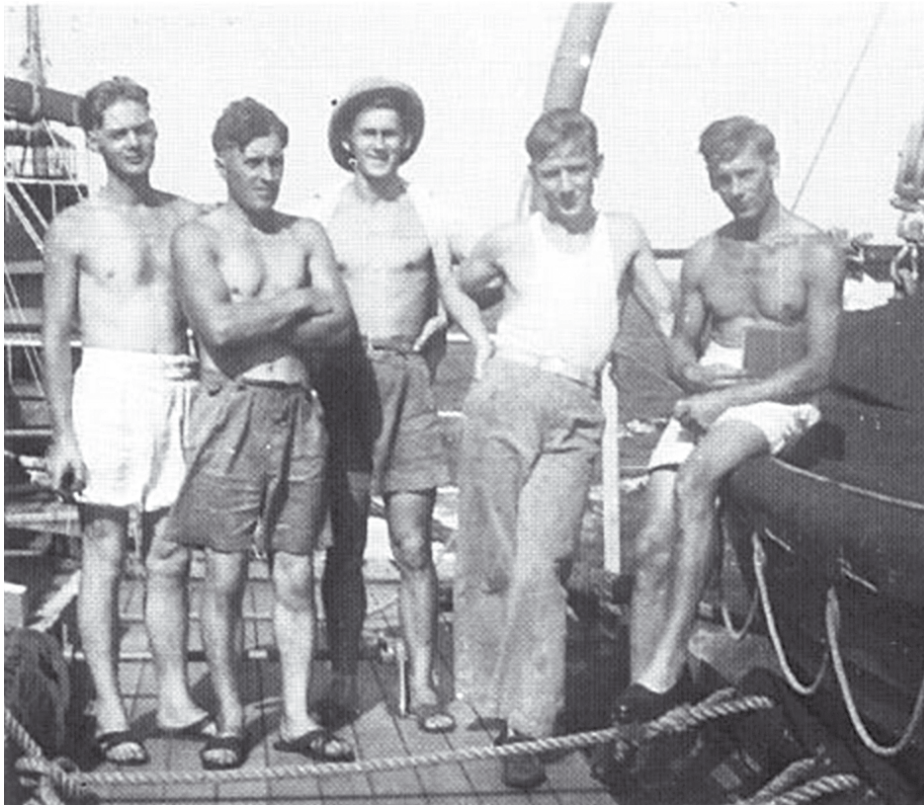
ble truffet igjen. Kristiansen prøvde å holde seg under livbåten. Skytingen fortsatte, og han dukket under livbåten igjen. Da han kom opp, så han 1. og 3. styrmann flytende på andre siden av livbåten. Kristiansen sier: "Jeg var helt alene, jeg trodde min eneste sjanse til å unnsnippe, var å komme meg bort fra ubåten fordi de fortsatte å skyte på livbåten".

Kristiansen var en god svømmer og klarte å svømme under ubåten inntil han kom opp på motsatt side. Her var det ingen som så han fordi alle sto på den andre siden og skjøt mot livbåten. Ved hjelp av en bølge kom Kristiansen høyt nok til å huke seg fast i en åpning i ubåtens side. Her holdt han seg fast inntil ubåten dykket. Han ventet til den var et godt stykke unna før han svømte tilbake til livbåten og klatret om bord i denne. Her lå det fire døde. Kristiansen var fullstendig utmattet, men klarte til slutt å rulle kroppene over bord, på tross av at han til sin forskrekkelse så at alt blodet tiltrakk haier. Han og skipshunden ble i den skadde båten natten over med vann opp til livet. Neste dag klarte han å plugge kulehullene og lense båten for vann. Han fant videre en mast og satte den opp for å prøve å seile videre, men først bestemte han seg for å klatre opp for å få bedre oversikt over havet. Her fikk han øye på et periskop og fikk raskt masten ned igjen og rullet seg inn i seilet. Etter en stund hørte han en ubåt komme opp, og dernest stemmer, men han ble mirakuløst nok ikke oppdaget. Ubåten dro av gårde igjen og Kristiansen holdt seg inntullet i seilet inntil mørket falt på.

Thorbjørn Kristiansen og hans forlovede i Oslo sist i 1940-åra

Nok en natt ble tilbrakt i ensomhet på havet, med den skjelvende hunden på fanget som eneste selskap. Alt Kristiansen kunne gjøre nå var å vente. På ettermiddagen 30. november ble han oppdaget av HMS Okapi og gjenforent med sine 30 skipskamerater. Av en besetning på 40 var åtte døde, 32 overlevde, men en av disse ble altså tatt til fange av japanerne og satt i fangeleir i Japan til krigen var over (kaptein Karl Hjalmar Hansen). Okapi satte deretter kursen mot sin stasjon Addu Atoll på Maldivene og landsatte de overlevende der den 1. desember 1943. 3. de-

Noen av mannskapet på M/T Scotia. Fra h. Gundersen, Martin Bergsø, Gunnar Thorsen, Rudolf Severrinsen, femtemann usikker. (Birger Pedersen)

semer ble de fleste transportert til et fransk troppeskip. Tre dager senere ankom de Colombo på Sri Lanka og her ble sjøforklaringene holdt. Thorbjørn Kristiansen og fem andre fra Scotia gikk om bord i M/S Norbryn 23. desember. Kristiansen giftet seg og stiftet familie, men døde allerede i 1951 av tuberkulose. Hans kone var da 23 år og han etterlot seg en sønn på 8 måneder.

Brev til Arnfinn Strøms mor

Etterlatte etter de åtte som omkom, må ha hatt mange spørsmål knyttet til

denne tragiske hendelsen, og Hedvig Strøm, mor til Arnfinn Strøm, sendte et brev til Thorbjørn Kristiansen hvor hun helt sikkert har hatt en rekke spørsmål. I november 1945 får hun svar:

Kjære frue,

Jeg fikk i går deres brev angående SCOTIAs forlis, dette er som de ganske sikkert forstår en meget tung oppgave for mig, men jeg skal gjøre hva jeg kan. Deres første spørsmål om han forstod at han ikke blev reddet kan jeg fortelle dem at vi alle

trodde vi var reddet helt til u-båten forsøkte å spidde livbåten. Nu forstod vi alle at det var undergangen for oss og nu lå vi samtidig hjelpeløse langs siden av u-båten. Et maskingevær blev rettet mot oss og med det første skudd lot jeg meg falle bakover og ut i havet hvor jeg også møtte 1ste styrmanden og 3de styrmanden Strøm som begge var blitt såret i det de hoppet over bord. Vi holdt oss i dekning bak livbåten og rådslo om hva vi burde gjøre. 1ste styrmand mente at vi skulde la oss synke for det var så håpløst å fortsette å kjempe, men Strøm svarer ham at han vil kjempe for livet så lenge han kan puste. Strøm sier så henvendt til mig; dette blir visst slutten for oss, Thorbjørn. Jo, jeg også innrømmet at dette var en mørk stilling vi nu var i, men jeg var usåret så jeg tenkte ikke så meget på døden. Vi blev så enige om at hvis en av oss overlevet dette så skulle vedkommende overbringe en personlig hilsen til de efterlatte. Dette blev uttalt mens kulene føk rundt hodene våres der vi lå. Vi tok derefter avskjed med hverandre ved å rekke hverandre hånden. Litt senere så jeg at 1ste styrmand blev truffet og livet forsvant med det samme. Strøm og jeg klarte oss lenge ved å dukke under vannet, men til slutt blev han truffet og hans hode falt tilbake. Så måtte jeg under igjen og ser da igjennom vannet at Strøm driver langsomt av gårde mens han synker nedover. Han var på det tidspunkt død og døden inntraff med det samme hans hode falt slapt tilbake. Personlig klarte jeg mig på grund av et tiltagende mørke og med en hva jeg har skjebne. Jeg blev reddet 72 timer efter og kunde derfor gi en fullstendig forklaring på grusomhetene til de respektive myndighetene. Hvis ikke mørket hadde falt på så hurtig vilde de andre båtene blevet utsatt for det samme. De var

riktignok rundt for å uskadeliggjøre resten av de andre livbåtene, men de traff bare 1ste maskinisten som stod og blinket med en lommelykt, han blev derfor skutt. Hvis det hadde vært i convoy vilde ikke slikt noget ha intruffet, men et handelsskip flere hundre mil fra land er hjelpeløst fortapt i dette tilfelde. Dette er visst alt som jeg kan vedrøres deres brev med spørsmål, men jeg vil heller ikke glemme å gjøre dem bekjent med at Strøm og jeg var personlige venner og slik som officers rangs forskjell hørte ikke med mellom oss to. Jeg vil alltid minnes de morsomme stunder vi hadde sammen i land eller om bord. Fred være med hans minne!

Oslo, 27.09.1945
Thorbjørn Kristiansen

Observert - og reddet. To av liv båtene -fra M/T Scotia ble sett av en Catalina-maskin som varslet hvalbåten HMS Okapi. Her har flyet fulgt Okapi ut til livbåtene. Nå er det bare minutter før de skibbrudne blir tatt opp. (Lorenzens Skibs A/S)

Fakta om M/T Scotia:

Bygget i Vegesack, Tyskland i 1939

Eier: Lorentzens Skibs – A/S

Operatør: Lorentzens Rederi Co, Oslo

Tonnasje: 9972 gt, 14900 tdwt

Kallesignal: LKDN

Kaptein: Karl Hjalmar Hansen

Kilder:

- Sjøforklaringene som ble holdt i Colombo, Sri Lanka 21. desember 1943 hvor 2.styrmann Blindheim, 2.maskinist Haakonsen. 3.maskinist Storlie, snekker Rønning og matrosene Kristiansen og Paton (ror-mann) stilte som vitner
- "Sjøforklaringer fra 2.verdenskrig", Det norske Sjøfartsmuseum, volum II
- Nortraships flåte, 2. del 1942 – 1945 av Jon Rustung Hegland. Dreyers Forlag, Oslo
- Brev skrevet 24. november 1945 fra matros Thorbjørn Kristiansen til Hedvig Strøm, Arnfinn Strøms mor Ellers; Hedvig Strøm er min olde-mor, og Arnfinn Strøm var min far-fars eldste bror.
- MT Scotia: Foto Bergen sjøfartsmuseum v/ daglig leder Tore Lauritz Nilsen.
- <http://www.warsailors.com/singleships/scotia.html> (oversatt av Jan O. Gunnerud i 2008)
- Hjeltnes, G. 1997: Handelsflåten i krig, bind 4. Gøndahl Dreyer, Oslo.

OM FRAKTESKUTA M/S O.C.'S FORLIS VED TERNINGEN FYR I 1940

Fra avdukinga 8. mai 1995 av minne-
bauta over de omkomne etter M/S O.C.
Fra venstre: Ebba Stright,
Grethe Auknes, varaordfører Emil Børø
og ordfører Egil Hestnes

Det var i krig i verden. Norge var hærtatt, men hverdagslivet måtte fortsette som før, i alle fall nesten. Høsten 1940 var frakteskuta M/S «O.C.» på tur sørover langs norskekysten. Det

var ei risørskøyte på 128 brutto registertonn, bygd i 1938 for rederiet Otto Christiansen A/S i Oslo. De var sju mann om bord på M/S «O.C.», som var på tur fra Honningsvåg i Finnmark til Kristiansund med levende fisk. Den 5. september 1940 begynte skuta å nærme seg målet. De var kommet inn i Trondheimsleia og hadde Terningen fyr på styrbord side. Plutselig smalt det. Uten forvarsel. Tyskerne hadde lagt ut et minebelte for å hindre en eventuell alliert aksjon mot de tyske befestningene i Trondheim og Trøndelag. M/S «O.C.» hadde kjørt seg rett opp det minelagte området og gikk på ei mine. Skuta ble ødelagt og sank på få minutter.

Det var risikabelt å komme skuta og mannskapet til unnsetning. Det var flere miner i området. Men alle sju fra mannskapet ble redda i land. Fem av de sju døde, og de ble gravlagt på Sandstad kirkegård. De fem var:

- Kystskipper Anders Kristian Åsly, 37 år gammel, fra Hurum; gift og hadde to barn
- Kokk Arthus Vinger, 32 år gammel, fra Oslo
- Maskinist Idar Marius Mauseth, 44 år gammel, født i Kristiansund, bosatt på Hurum; gift og hadde to barn

- Motormann Trygve Dyresen, 32 år gammel, født i Fredrikstad, bosatt på Hurum
- Tredjemaskinist Georg Helge Johansen, 28 år gammel, fra Oslo.

På 50-årsdagen for frigjøringa av Norge etter andre verdenskrig, den 8. mai 1995, ble det avduka en minnebauta på Sandstad kirkegård over de omkomne ved M/S «O.C.»'s forlis. Det var Hitra kommune, ved daværende ordfører Egil Hestnes og varaordfører Emil Børø, som inviterte til minnehøytideligheten. Hedersgjester ved avdukinga av minnebautaen var skipper Anders Åsly's to døtre, Grethe Auknes og Ebba Stright. Grethe var åtte år og Ebba var 13 år da faren deres omkom.

Kilder:

- Arne Ording (red): «Våre falne 1939-1945», utgitt av Den norske stat 1949-1951
- Avisa «Hitra-Frøya», tirsdag 9. mai 1995

Fire skipsforlis

Denne artikkelen tar for seg hendelsene omkring Nordishavet, Forsøk, Nymann og Elfridas forlis. 48 mennesker omkom. Alle båtene var etter datidens normer velutstyrte og moderne båter. Vinterstormer og et vanskelig kystområde, med undervannskjær og brenninger var den direkte årsak til at Nordishavet, Forsøk og Elfrida forliste. Da Nymann forsvant på Folla var det flau vind og godt vær. Ulykken har hele tiden senere vært ompunnet med mystikk og ubesvarte spørsmål.

DS NORDISHAVETS FORLIS

Natt til 4. januar 1918 var DS Nordishavet på vei fra Halten da det grunnstøtte ved Kobbskjæret, nord for Herøya, Hitra. Besetningen på 16 mennesker omkom.

Skipet som tilhørte rederiet A/S Ishavet (M. Knutsen), Ålesund var lastet med sild og var underveis mot Stokksund fra fiskefeltene ved Halten. Skipet var bygd året før og var etter datidens målestokk et moderne skip. Natten mellom 3. og 4. januar 1918 blåste det opp til orkan samtidig med at det var kraftige snøbyger. Skipet

kom ut av kurs og grunnstøtte ved Kobbskjæret. I etterkant av ulykken framkom det fra ellers lite opplysende avisartikler, følgende:

«Ulykkesbud fra havet. En fiskekutter er natt til i gaar i storm og snetykke grundstøt og forlist paa Kobbskjæret utenfor Herøya, nord for Hitteren. Man kan se

motorkutteren fra land, men den voldsomme sjø gjør det umulig at sette baat ut. Det er intet livstegn at se fra mandskapet og da livbåter er skyllet i land antar man at hele besætningen er omkommet».

To dager senere sto det skrevet i en annen avisartikkel:

«I formiddag har det lykkedes at ro ut til strandigsstedet. Fartøyet viste seg at være en større fiskedamper på 8-100 tønder. Den ligger på fire favn vand. Man kunde

se navnet. Nordishavet, men ikke hjemstedet. Man kunde også øyne garnlengkene og indviklet i disse noget lyst som man antok kunne være likene av besætningen. Den hele sjø hindrede nogen nærmere undersøkelse. Folkene mente at en bergingsdamper burde forsøke at redde dampskipet. Dampskipet er ganske nyt og ligger på fm sandbund».

Alle de 16 omkomne var fra Sunnmøre. Da Nordishavet forliste var Europa i krig og avisene var sparsommelig med å referere fra slike hendelser. I løpet av de to-tre siste krigsårene ble mange norske skip torpedert og over 2000 norske sjøfolk fant sin grav på havet. Samme natt som Nordishavet forliste, forliste også MS John Veb utenfor Kristiansund og 30 mennesker mistet livet.

Personer historielaget har snakket med, erindrer at eldre folk fortalte om tragedien for 94 år siden. Folk som bodde på Herøya hadde gjennom stormnatten hørt en tåkелur. Tåkелuren hadde etter hvert stilnet av. Neste morgen ble det funnet en skinnlue i fjæra. Dette var det aller første tegnet på at det hadde skjedd en ulykke. Da folk tok seg fram over øya og så utover havet, kunne de se riggen fra det haverte skipet, ved Kobbskjæret. En viss tid senere kom et redningsfartøy til stedet og begynte å buksere Nordishavet nærmere land. På innsiden av

Grønnholmen bukket skipet framover og frammosta på skipet brakk tvers av, med det resultat at den traff redningsbåten. Slepetauene ble slitt av og skipet forsvant i dypet. Masta ble stående rett opp og ned i sjøen. Noe av blokken ble plukket av og brakt inn til Herøya og forefinnes den dag i dag, hevdes det. Roret fra Nordishavet var synlig i en bergkløft i lang tid etterpå. Kun to av de omkomne ble funnet.

Nordishavets forlis

*Du fisker må jo så meget døye,
i storm og snekave må du pløye.
På havets ville og hårde rygg,
for dine kjære som sover trygg.*

*Du enser ikke på minefaren,
du er den samme staute karen
som våger liv for ditt fedreland,
tar hatten av for den staute mann.*

*Inn fra havet i skumsprøyt kommer,
"Nordishavet" i den barske vinter.
Med sild på dekket og sild i rom,
var alle glade for denne sum.*

*En stormfull natt utfor Herøyas klipper,
med storm og snekav som intet slipper.*

*Og fyr og lykte de kommer bort
i nattens mørke så kald og sort.
Kapteinen roper i talerøret gjør,
bruk av messtren så hun avansere.*

Historiene om DS Nordishavet er en av mange triste historier som viser hvor lite enkeltmennesket kan gjøre når naturkreftene viser "muskler". I ettertid ble det skrevet en sang om tragedien som har blitt sunget like opp til vår tid. Forfatterens navn vites ikke.

*Jeg hører brenningen akterut,
gjør deres plikt og så hjelpe oss Gud.*

*Men skuta drev for de ville bølger,
det var nok undergang i deres følger.
De slengte skuta mot grunnens topp,
og knuste kjølen så den fløt opp.*

*Det var ei tid til å gå i båten,
ei heller tid til å ta til gråten.
Med støt og brak gjennom brottet for,
den stolte skute så sterk og stor.*

*Et var det drama ved Kobbskjæret,
som kostet livet til seksten sjele.
Gud hjelpe dem som satt igjen i sorg,
du er vår trøst og vår faste borg.*

*Du stolte hav med den hvelvede panne,
så mang en sjømann det får å sanne.
Du er vår venn og vår kamerat,
om du i døden oss tar så brått.*

MK FORSØK AV DOLMØY – TOTALFORLIS JANUAR 1920

I flere dager var MK Forsøk av Dolmøy saknet. Man fryktet en stund at båten var minesprengt. To år etter at første verdenskrig var slutt hadde fiskere hørt flere minesprengninger langt til havs. Men så begynte meldingene å komme om at vrakrester hadde drevet i land flere steder på Frøya. Nærmere undersøkelser av vrakrestene tydet på at motorbåten hadde gått på et skjær og forlist.

Under en veritabel storm ute på fiskefeltet hadde båtene hatt full hyre med å ta seg i land. Alle båtene kom etter hvert trygt tilbake, bortsett fra en, Forsøk av Dolmøy. Båten var saknet i flere dager, og man begynte å ane at en ulykke kunne ha inntruffet. Da vrakrester i form av en pumpe, en livbåt og deler av rekken ble funnet, forsto man med sikkerhet at båten var forlist. Havet ga ingen flere svar på hva som hadde skjedd, og de pårørende fikk ingen ting vite om hvordan deres kjære hadde endt sine dager. ”Titt er

ingen med som bringe kan beskjed”. Følgende mennesker, fra et lite kystmiljø på Dolmøya, kom aldri tilbake til sine kjære:

Skipper Martin Trøan, hans bror Karl Øien Trøan, Johan Smaage, Johan Sørvik, Karl A.Tøften, Julian J.Tøften, Sverre Lillekjerringvaag og Einar Magnussen.

Elfrida 1959

DS ELFRIDAS FORLIS 9.DESEMBER 1959

”Vi går ned! Takk for all hjelp! Vi har satt ut vår styrbords livbåt og vil forsøke å forlate skipet”.

Denne meldingen over Farsund radio fra kaptein N. Breivik-Rød, var det siste man hørte fra dampskipet Elfrida, som natt til onsdag 9. desember 1959 forliste i en forrykende storm utenfor Lista. En ny tragedie på havet hadde kostet 20 mennesker livet.

To av de omkomne, bodde, eller hadde tilknytning til Hitra. Dette var Laurits Adolf Kristoffersen, fra Myra på Ansnes, født 18. november 1927. Sønn av Astrid og Leif Kristoffersen. Den andre var Nils Wisth fra Trondheim, født 1928, gift med Lena Lervik, Knarrlagsund.

Hele natten hadde skip lett etter Elfrida som var i havsnød, men uten å finne skipet i den posisjon som var oppgitt. Letingen etter overlevende fortsatte både onsdag og torsdag, og da skipets redningsflåte og begge livbåtene var funnet istykker slått og kantro, begynte man å forstå omfanget av ulykken.

DS Elfrida tilhørte rederiet Bjarne Tetlie i Trondheim og var regnet for å være et godt dekklastfartøy. Skipet som var på 2 600 brutto registertonn ble bygd i Tyskland i 1926 og overlatt Norge som erstatning etter krigen. Skipet var på vei fra Arkangelsk til Danmark med trelast da det underveis kom ut for en storm som varte i flere dager.

Kl. 20.30 tirsdag 8. desember meldte kapteinen at skipet hadde fått sterk slagside og at strømmen var blitt borte. Han opplyste videre at skipet ikke kunne holde seg flytende særlig lenge. Redningsaksjonen ble ledet av Farsund radio og redningsskøyta Fredrik Langaard og flere andre skip som befant seg i nærheten, satt kursen mot den oppgitte posisjon, for å komme Elfrida til unnsetning. Kun minutter over midnatt kunne Farsund radio, bare så vidt, oppfatte sendinger fra skipet. Kapteinen meddelte at vannet sto opp under dekk i maskinrommet og at han trodde skipet ikke kunne holde seg flytende til eventuell assistanse kom. Det var blitt skutt opp nødraketter, men ingen av disse ble observert til tross for at flere skip befant seg i nærheten av den oppgitte posisjon.

Kl. 02.06 meldte kaptein Breivik-Rød at skipet var i ferd med å gå ned, og sannsynligvis gikk skipet ned kort tid senere. Letingen etter livbåter og overlevende fortsatt for fullt. Et fly fra Sola observerte skipsvraket onsdag formiddag, det samme gjorde også båten Buffalo fra rederiet Fred Olsen. Fra Buffalo ble det registrert seks døde, alle iført flytevester og vraket av Elfrida som fløt med bunnen i været. Bare kjølen var synlig. Neste dag kl. 17.35 forsvant Elfrida fra havoverflaten og gikk til bunns.

Redningsarbeidet var blitt vanskelig gjort ved at feil posisjon var blitt oppgitt. Vraket ble funnet nærmere 100 nautiske mil lengre vest enn den posisjon som var oppgitt. For over femti år siden var ikke kystradiostasjoner på land utstyrt med radiopeileanlegg for å peile inn skipenes posisjon på havet. Å foreta en nøyaktig fastsettelse av posisjonen om bord i et lite skip i full storm, var ikke enkelt. Samtlige ombord mistet livet. I etterkant av forliset ble det skrevet en sang av Einar Asp fra Follafooss:

1.

*Nedved havnen et skip ligger ensomt
og forlatt, frem på baugen står
navnet Elfrida, den har før krysset
havet så mang en uværnsnatt og nå skal
den atter ut på bølgen dra.*

*Om det stormer ut på likevel må
båten gå en må nytte hver time i
hver dag gutta bringer lasten frem
skuta er deres hjem det er
sjømannsånd til siste åndedrag.*

2.

*De tok avskjed med hjemmet med
far og med mor, og med søster,
med kone, barn og venn ingen ante
vel den gang da guttene dro at de
aldri skulle se dem igjen.
Det var kun en liten tur for de skulle
hjem til jul for å feire jul hos dem de
hadde kjær barna ventet på far,
pappa skulle vær snar og de lengte
alle de som sto dem nær.*

3.

*Det var storm utpå havet da Elfrida
kom det var snøvær og isende kaldt
og det iset på tauverk, på mast og på
baug og det skapte sikkert vansker
overalt.*

*Så sprang Elfrida lekk alle måtte
opp på dekk da sto havet som en
eneste foss, tanken går nok inn mot
land hjelpen nådde ikke fram, alt er
sikkert prøvet for å redde oss.*

4.

*Nå de hviler i Nordsjøens vuggende
vann hvor mang en sjømann før har
fått sin grav men de kjempet så
tappert som bare sjømenn kan som
har seilt ut på alle verdens hav.
Savnet føles sikkert tungt det var
mange som var ung men de kjempet
tappert helt til siste slutt, takk for
hjelpen vi går ned var den siste
beskjed, hvil i fred da Norges
tapre sjøm annsgutt.*

MK NYMANN – FORLIS 10. NOVEMBER 1948.

MK Nymann av Knarrlagsund var underveis fra Trondheim til Rørvik, lastet med laksnostreng da den forsvant på Sør-Folla. Begge om bord i båten, far og sønn Arne Utsetø, omkom under forliset.

Arne Utsetø, født 8. juli 1895 var fra Åkervika, Knarrlagsund og gift med Inger Anna Berge, født 20. april 1895. Arne Ludvik og Inger Anna hadde fem barn, fire døtre og en sønn. Sønnen Arne, født 23. mars 1931 var sammen med faren da ulykken inntraff. Arne jr. var ugift, ingen barn. Arne Ludvik Utsetø var sønn av Sara og Johan Utsetø.

Hva som skjedde med MK Nymann, den skjebnesvangre novemberaften, har aldri med sikkerhet blitt fastslått. Vi vet at båten som var vel 50 fot lang var lastet med laksnostreng og at den var underveis fra Trondheim

til Rørvik. Været var forholdsvis bra og skipperen valgt å gå på direkten fra Trondheim og fram til Rørvik, uten å søke havn om natta.

I løpet av morgentimen, før det ble lyst, har trolig ulykken inntruffet. I ettertid ble det konkludert med at laksnostrengen, som var lastet under dekk, hadde forskjøve seg og at båten hadde krenget over og blitt fylt med sjø. Den tunge lasten resulterte i at båten sank på kort tid.

Det har framkommet opplysninger om at Nymann med stor sannsynlighet ble pårent bakfra under fart. En påmønstret på en båt som befant seg i det samme området som Nymann fortalte følgende: Jeg var med en båt som lå i Setervika over natta. Da vi fortsatte videre i grålysninga møtte vi en større lastebåt. Bak skorsteinen sto det en mann og vinket til oss. Vi fortsatte reisen og etter kort tid fikk vi se noen tomme oljefat i sjøen. Vi stop-

pet opp og så oss omkring, i tillegg til oljefatene så vi også en livbåt som fløt med kjølen i været.

Da vi tok livbåten på dekk falt det ei lue ut av båten. Den ene taljen var med i båten, så det måtte ha gått fort. Vi lette litt omkring i havområdet, men det var ikke noe mer å finne. Funnene ble gjort i hvit sektor på Bulholmråsa fyr, ved innseilingen fra Folla, der hvor en forandrer kurs videre sørover. Det var flau, vestlig vind og oljefatene var ikke drevet langt fra livbåten, så ulykken kunne ha inntruffet da den store båten passerte. Vi kunne ikke rapportere, da vi ikke hadde telefoni, men gikk til Rørvik og leverte fra oss livbåten. Hvem som ble kontaktet der, vet jeg ikke. Jeg var nokså ung da hendelsen inntraff. Vi snakket mye om at det trolig hadde vært kollisjon og at dette var årsaken til de funn vi hadde gjort.

Ingen av de omkomne ble funnet.

Kilder:

- Fylkesfotoarkivet-Ålesund museum
- Adresseavisen
- Bygdebok for Hitra I (Øya og Folket)
- Norges Bebyggelse, Sør-Trøndelag, nordre del
- Fiskarsoga for Sør-Trøndelag v/Emil Herje
- Takk Alfrida Ulriksen, Alf Ludvigsen og Sigurd Sundet for god hjelp
- Elfrida: Sjømannsforeningen på Sørlandet v/ Arnstein Jarl Nørsett. www.sjohistorie.no

Tre ulykker i 1930-åra

Jens Edvard Henningsen Heggvik, forulykket 15. august 1931.

Olaf Julius Henningsen Heggvik, forulykket 2. mars 1933.

Jens Edvard og Olaf var begge sønner av Jørgine, født Ingeborgvik og Henning Heggvik. Begge var ugift, ingen barn.

Jens Edvard omkom under en drukningsulykke i nærheten av Kyrksætherøra, Hemne. Omstendigheten rundt denne ulykken vites ikke.

Knappe to år senere ble familien Heggvik atter rammet av en ulykke. Jens Edwards bror Olaf Heggvik og brorsønnen Henry fraktet fisk med MK Harald fra Sula til Trondheim. Det var svært viktig og nødvendig å komme til byen i "rett tid", da etterspørselen var størst tidlig på dagen. Ved Agdenes ble båten pårent bakfra, av en ukjent båt som trolig også var

på vei til Trondheim i samme ærend. Båten forliste og Olaf druknet. Henry holdt seg flytende på et oljefat inntil folk kom til og reddet ham.

Kilder:

- Jens Heggvik

Johan Berge, forulykket 6. april 1933

Johan Berge var mannskap om bord på MK Tiffjord, båten var på tur utover Trondheimsfjorden og skulle videre nordover langs kysten da ulykken inntraff, utenfor Nes-landet, Fosen.

Johan Berge, født 12. juli 1904, sønn av Johan og Lena Berge, Selvågan Knarrlagsund, gift med Margot, født

Kvalvik, datter av Mathea og Johan Kvalvik, en sønn Leif, født 20. februar 1932.

Johan skulle hente opp en bømme med sjøvann, mens båten var under fart. Dette resulterte i at han miste balansen, falt over bord og forsvant i dypet. Tilbake i sorg satt hans hustru Margot, med deres lille sønn Leif, som var ett år da faren forulykket. Johan Berge ble aldri funnet.

Boka er utgitt med støtte fra:

REKLAME • DESIGN • PROFILERING • TRYKK • FOTO

Mediehuset, 7240 Hitra - post@vindfang.com

Hitra historielag og Museene i Sør-Trøndelag avd Kystmuseet © Årsskrift for 2012 – 1. opplag

SKARVSETTA

Ansvarlige redaktører for «Skarvsetta» er lederne for Hitra historielag og Kystmuseet.

Redaksjon: Lene Serine Strøm, Olaus Selvaag og Svein Bertil Sæther.

Kystmuseet: www.kystmuseet.no – telefon: 72 44 40 10

Design og trykk: Vindfang AS, Mediehuset, 7240 Hitra - www.vindfang.com

Brødtekst satt i Goudy Sans 11/13. ISBN: 978-82-93071-15-0

ISBN 978-82-93071-15-0

9 788293 071150